

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 21ης Δεκεμβρίου 2023*

Περιεχόμενα

I.	Το νομικό πλαίσιο	4
A.	Το καταστατικό της UEFA	4
B.	Η ρύθμιση της UEFA και της URBSFA σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή»	5
1.	Η ρύθμιση της UEFA	5
2.	Η ρύθμιση της URBSFA	5
II.	Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα	8
III.	Επί του παραδεκτού	11
A.	Επί των δικονομικών προϋποθέσεων εκδόσεως της αποφάσεως περί παραπομπής	11
B.	Επί του περιεχομένου της αποφάσεως περί παραπομπής	12
Γ.	Επί του υποστατού της διαφοράς και επί της λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο	13
Δ.	Επί της διασυνοριακής διάστασης της διαφοράς της κύριας δίκης	13
IV.	Επί των προδικαστικών ερωτημάτων	15
A.	Προκαταρκτικές παρατηρήσεις	15
1.	Επί του αντικειμένου της υποθέσεως της κύριας δίκης	15
2.	Επί της δυνατότητας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στον αθλητισμό και στη δραστηριότητα των αθλητικών ενώσεων	16
3.	Επί του άρθρου 165 ΣΛΕΕ	18

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

B.	Επί των προδικαστικών ερωτημάτων κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ . . .	20
1.	Επί της ερμηνείας του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ	21
α)	Επί της υπάρξεως «αποφάσεως ενώσεως επιχειρήσεων»	21
β)	Επί του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών	21
γ)	Επί της έννοιας της συμπεριφοράς που έχει ως «αντικείμενο» ή ως «αποτέλεσμα» να θίγει τον ανταγωνισμό και επί του χαρακτηρισμού περί υπάρξεως τέτοιας συμπεριφοράς	22
1)	Επί της υπάρξεως συμπεριφοράς έχουσας ως «αντικείμενο» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού	22
2)	Επί της υπάρξεως συμπεριφοράς έχουσας ως «αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού	25
3)	Επί του ζητήματος αν κανόνες οι οποίοι επιβάλλουν στους συλλόγους υποχρέωση να έχουν στο δυναμικό τους ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν «καταρτισθεί στην ημεδαπή» συνιστούν απόφαση ενώσεων επιχειρήσεων έχουσα ως «αντικείμενο» ή ως «αποτέλεσμα» τον περιορισμό του ανταγωνισμού	25
δ)	Επί της δυνατότητας να θεωρηθεί ότι ορισμένες συμπεριφορές ειδικώς δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ	28
2.	Επί της ερμηνείας του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ	29
Γ.	Επί των προδικαστικών ερωτημάτων κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ	34
1.	Επί της ύπαρξης έμμεσης διάκρισης ή εμποδίου στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων	34
2.	Επί της υπάρξεως ενδεχόμενης δικαιολογήσεως	35
V.	Επί των δικαστικών εξόδων	37

«Προδικαστική παραπομπή – Ανταγωνισμός – Εσωτερική αγορά – Ρύθμιση θεσπισθείσα από διεθνή αθλητική ένωση και από εθνική αθλητική ομοσπονδία – Επαγγελματικό ποδόσφαιρο – Φορείς ιδιωτικού δικαίου στους οποίους έχουν ανατεθεί ρυθμιστικές και ελεγκτικές εξουσίες, καθώς και εξουσία επιβολής κυρώσεων – Κανόνες που επιβάλλουν στους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους να χρησιμοποιούν έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών “που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή” – Άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων θίγουσα τον ανταγωνισμό – Έννοιες του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό “αντικείμενου” και “αποτελέσματος” – Εξαίρεση βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ – Προϋποθέσεις – Άρθρο 45 ΣΛΕΕ – Έμμεση διάκριση λόγω ιθαγένειας – Εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων – Δικαιολόγηση – Προϋποθέσεις – Βάρος αποδείξεως»

Στην υπόθεση C-680/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal de première instance francophone de Bruxelles (γαλλόφωνο πρωτοδικείο Βρυξελλών, Βέλγιο) με απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2021, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Νοεμβρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

UL,

SA Royal Antwerp Football Club

κατά

Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA),

παρισταμένης της:

Union des associations européennes de football (UEFA),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Κ. Lenaerts, Πρόεδρο, L. Bay Larsen, Αντιπρόεδρο, A. Arabadjiev, K. Jürimäe, Κ. Λυκούργο και Ο. Spineanu-Matei, προέδρους τμήματος, M. Safjan, L. S. Rossi, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl, J. Passer (εισηγητή), M. L. Arastey Sahún και M. Gavalec, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 15ης Νοεμβρίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο UL, εκπροσωπούμενος από τους J.-L. Dupont, S. Engelen, M. Hissel και F. Stockart, avocats,
- η SA Royal Antwerp Football Club, εκπροσωπούμενη από τους J.-L. Dupont, M. Hissel και F. Stockart, avocats,
- η Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA), εκπροσωπούμενη από τους N. Cariat, E. Matthys και A. Stévenart, avocats,
- η Union des associations européennes de football (UEFA), εκπροσωπούμενη από τους B. Keane, D. Slater και D. Waelbroeck, avocats,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους P. Cottin και J.-C. Halleux, καθώς και από τις C. Pochet και L. Van den Broeck,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Κ. Μπόσκοβιτς,

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna, την A. Kramarczyk-Szaładzińska και τον M. Wiącek,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την P. Barros da Costa, τον R. Capaz Coelho και την C. Chambel Alves,
- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις L.-E. Bațagoi, E. Gane, L. Lițu και A. Rotăreanu,
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. Eklinder, τον J. Lundberg, τις C. Meyer-Seitz, A. Runeskjöld, M. Salborn Hodgson, R. Shahsavan Eriksson και H. Shev, καθώς και από τον O. Simonsson,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους S. Baches Opi, B.-R. Killmann, D. Martin και G. Meessen,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 9ης Μαρτίου 2023,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των UL και SA Royal Antwerp Football Club (στο εξής: Royal Antwerp) και, αφετέρου, της Union royale belge des sociétés de football association ASBL (Βελγικής Βασιλικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας) (URBSFA), με αντικείμενο την ακύρωση διαιτητικής απόφασης με την οποία απορρίφθηκε ως εν μέρει απαράδεκτη και εν μέρει αβάσιμη αγωγή με αιτήματα ακύρωσης και αποζημίωσης ασκηθείσα από τον UL και τη Royal Antwerp κατά της Union des associations européennes de football (Ένωσης Ευρωπαϊκών Ποδοσφαιρικών Ομοσπονδιών, UEFA) και της URBSFA.

I. Το νομικό πλαίσιο

A. Το καταστατικό της UEFA

- 3 Η UEFA είναι ένωση ιδιωτικού δικαίου εδρεύουσα στην Ελβετία. Κατά το άρθρο 2 του καταστατικού της, όπως τροποποιήθηκε το 2021 (στο εξής: καταστατικό της UEFA), σκοπός της είναι, μεταξύ άλλων, «η αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων που αφορούν το ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο», «η εποπτεία και ο έλεγχος της αναπτύξεως του ποδοσφαίρου στην Ευρώπη σε όλες τις μορφές του» και «η προετοιμασία και διεξαγωγή διεθνών διοργανώσεων και διεθνών τουρνουά ποδοσφαίρου σε όλες τις μορφές του σε ευρωπαϊκό επίπεδο».
- 4 Σύμφωνα με το άρθρο 5 του καταστατικού της UEFA, μπορεί να καταστεί μέλος της UEFA οποιαδήποτε ομοσπονδία η οποία εδρεύει σε ευρωπαϊκή χώρα αναγνωρισμένη ως ανεξάρτητο κράτος από την πλειοψηφία των μελών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) και η οποία είναι υπεύθυνη για την οργάνωση του ποδοσφαίρου στη χώρα αυτή. Δυνάμει του άρθρου 7bis

του εν λόγω καταστατικού, η ως άνω ιδιότητα συνεπάγεται την υποχρέωση των ενώσεων αυτών να τηρούν, μεταξύ άλλων, το καταστατικό, τους κανονισμούς και τις αποφάσεις της UEFA καθώς και να επιβάλλουν την τήρησή τους, εντός της χώρας τους, στις υποκείμενες σε αυτές ενώσεις επαγγελματικών συλλόγων, καθώς και στους συλλόγους και στους ποδοσφαιριστές. Στην πράξη, περισσότερες από 50 εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες είναι επί του παρόντος μέλη της UEFA.

- 5 Κατά τα άρθρα 11 και 12 του εν λόγω καταστατικού, τα όργανα της UEFA περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, ένα «ανώτατο όργανο», καλούμενο «Συνέδριο», και μια «εκτελεστική επιτροπή».

B. Η ρύθμιση της UEFA και της URBSFA σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή»

1. Η ρύθμιση της UEFA

- 6 Στις 2 Φεβρουαρίου 2005 η εκτελεστική επιτροπή της UEFA θέσπισε κανόνες οι οποίοι προβλέπουν ότι οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι που μετέχουν στις διεθνείς διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις της UEFA οφείλουν να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα 25, κατ' ανώτατο όριο, ποδοσφαιριστές, στους οποίους πρέπει να περιλαμβάνεται ένας ελάχιστος αριθμός ποδοσφαιριστών οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» και οι οποίοι ορίζονται ως ποδοσφαιριστές που, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους, έχουν καταρτισθεί από τον σύλλογό τους ή από άλλον σύλλογο της ίδιας εθνικής ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας, για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών ετών, σε ηλικία μεταξύ 15 και 21 ετών (στο εξής: κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή»).
- 7 Στις 21 Απριλίου 2005 οι κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» εγκρίθηκαν από το Συνέδριο της UEFA κατά τη διάρκεια σύσκεψης στην οποία μετείχαν όλες οι εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της και η οποία πραγματοποιήθηκε στο Τάλιν (Εσθονία) (στο εξής: συνέδριο του Τάλιν).
- 8 Από την αγωνιστική περίοδο 2007/2008, οι κανόνες αυτοί προβλέπουν ότι οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι που μετέχουν σε διεθνή διασυλλογική ποδοσφαιρική διοργάνωση της UEFA πρέπει να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα τουλάχιστον οκτώ «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή», στο πλαίσιο καταλόγου με μέγιστο αριθμό 25 ποδοσφαιριστών. Από τους οκτώ αυτούς ποδοσφαιριστές, τουλάχιστον τέσσερις πρέπει να έχουν καταρτισθεί από τον σύλλογο που τους δηλώνει.

2. Η ρύθμιση της URBSFA

- 9 Η URBSFA είναι ένωση με έδρα το Βέλγιο. Σκοπός της είναι η οργάνωση και η προώθηση του ποδοσφαίρου στο εν λόγω κράτος μέλος. Υπό την ιδιότητα αυτή, είναι μέλος τόσο της UEFA όσο και της Fédération internationale de football association (Διεθνούς Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας, FIFA).
- 10 Το 2011 η URBSFA εισήγαγε στον ομοσπονδιακό κανονισμό της κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή».

11. Οι κανόνες αυτοί, όπως ίσχυαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαιτησίας που προηγήθηκε της κύριας δίκης, είχαν ως εξής:

«Άρθρο P335.11 – Κατηγορίες επαγγελματικού ποδοσφαίρου 1A και 1B: αποστολή του καταλόγου “Squad size limit”

1. Κατάλογοι προς αποστολή

11. Όλοι οι σύλλογοι επαγγελματικού ποδοσφαίρου των κατηγοριών 1A και 1B αποστέλλουν [...] και τηρούν τους ακόλουθους καταλόγους:

- κατάλογο με μέγιστο αριθμό 25 ποδοσφαιριστών [...], εκ των οποίων τουλάχιστον οκτώ έχουν καταρτισθεί από βελγικούς συλλόγους κατά την έννοια του [άρθρου] P1422.12, λαμβανομένου υπόψη ότι τουλάχιστον τρεις πρέπει να πληρούν τη συμπληρωματική προϋπόθεση [του άρθρου] P1422.13. Σε περίπτωση μη επίτευξης των ανωτέρω ελάχιστων αριθμών, δεν επιτρέπεται η αντικατάσταση των ελλειπόντων ποδοσφαιριστών από ποδοσφαιριστές που δεν διαθέτουν τις ως άνω ιδιότητες.

[...]

Άρθρο P142 2 – Υποχρεωτική δήλωση στο φύλλο αγώνα

1. Για τις πρώτες ομάδες των συλλόγων επαγγελματικού ποδοσφαίρου

11. Στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στους επίσημους αγώνες των πρώτων ομάδων [...], οι σύλλογοι επαγγελματικού ποδοσφαίρου οφείλουν να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα τουλάχιστον έξι ποδοσφαιριστές οι οποίοι έχουν καταρτισθεί από βελγικό σύλλογο και εκ των οποίων τουλάχιστον δύο πληρούν τη συμπληρωματική προϋπόθεση του σημείου 13 κατωτέρω. Σύλλογος ο οποίος δεν μπορεί να δηλώσει τον ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που απαιτείται κατά το προηγούμενο εδάφιο δεν μπορεί να αντικαταστήσει τους ελλείποντες δηλώνοντας ποδοσφαιριστές που δεν διαθέτουν την ως άνω ιδιότητα.

12. Λογίζονται ως καταρτισθέντες από βελγικό σύλλογο, πριν από τη συμπλήρωση του 23ου έτους της ηλικίας τους, οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα επί τουλάχιστον τρεις πλήρεις αγωνιστικές περιόδους για ορισμένο σύλλογο στο Βέλγιο.

13. Τη συμπληρωματική προϋπόθεση πληρούν οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι ήταν μέλη συλλόγου στο Βέλγιο επί τουλάχιστον τρεις πλήρεις αγωνιστικές περιόδους πριν από τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας τους.

[...]

15. Οι σύλλογοι του επαγγελματικού ποδοσφαίρου των κατηγοριών 1A και 1B μπορούν να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα μόνον ποδοσφαιριστές που περιλαμβάνονται στους καταλόγους “Squad size limit” του συλλόγου ([άρθρο] P335).

16. Σε περίπτωση παράβασης των ανωτέρω κανόνων, το αρμόδιο ομοσπονδιακό όργανο επιβάλλει τις κυρώσεις που προβλέπονται για τη δήλωση ποδοσφαιριστών οι οποίοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα [...], εξαιρουμένων των προστίμων.»

- 12 Στη συνέχεια, οι ως άνω κανόνες τροποποιήθηκαν. Το κείμενο το οποίο μνημονεύει το αιτούν δικαστήριο στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως έχει ως εξής:

«Άρθρο Β4.1[12]

Για τη συμμετοχή των πρώτων ομάδων στους επίσημους αγώνες ποδοσφαίρου ισχύουν ειδικές προϋποθέσεις για το επαγγελματικό ποδόσφαιρο και για το ερασιτεχνικό ποδόσφαιρο.

Άρθρο Ρ

Όλοι οι σύλλογοι επαγγελματικού ποδοσφαίρου των κατηγοριών 1Α και 1Β αποστέλλουν [...] και τηρούν ενημερωμένους τους ακόλουθους καταλόγους:

1° κατάλογο με μέγιστο αριθμό 25 ποδοσφαιριστών [...], εκ των οποίων τουλάχιστον οκτώ έχουν καταρτισθεί από βελγικούς συλλόγους (πρόκειται για ποδοσφαιριστές οι οποίοι πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα επί τουλάχιστον τρεις πλήρεις αγωνιστικές περιόδους για ορισμένο σύλλογο στο Βέλγιο πριν από τη συμπλήρωση του 23ου έτους της ηλικίας τους), λαμβανομένου υπόψη ότι τουλάχιστον τρεις ποδοσφαιριστές πρέπει να πληρούν και τη συμπληρωματική προϋπόθεση ήτοι να πληρούν την εν λόγω προϋπόθεση πριν από τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας τους. Σε περίπτωση μη τηρήσεως των ανωτέρω προϋποθέσεων περί ελάχιστου αριθμού, δεν επιτρέπεται η αντικατάσταση των ελλειπόντων ποδοσφαιριστών από ποδοσφαιριστές που δεν διαθέτουν τις ως άνω ιδιότητες.

[...]

Για την εγγραφή ποδοσφαιριστή στον κατάλογο “Squad Size Limit” απαιτούνται τα εξής:

- ο ποδοσφαιριστής πρέπει να είναι εγγεγραμμένος στην ομοσπονδία ως μέλος συλλόγου ή βάσει προσωρινής εκπλήρωσης όλων των προϋποθέσεων συμμετοχής σε επίσημο αγώνα για τον σύλλογο που ζητεί την εγγραφή· και
- σε περίπτωση αμειβόμενου αθλητή ο οποίος δεν είναι υπήκοος χώρας μέλους του [Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ)], πρέπει να προσκομίζεται αντίγραφο είτε της ενιαίας άδειας διαμονής που είναι ακόμη σε ισχύ είτε της επίσημης βεβαίωσης που χορηγείται από την αρχή τοπικής αυτοδιοίκησης του τόπου διαμονής του στο Βέλγιο με την οποία βεβαιώνεται ότι ο αμειβόμενος αθλητής παρουσιάστηκε ενώπιον της αρχής, προκειμένου να του χορηγηθεί η ενιαία άδεια την οποία δικαιούται [...].
- ο ποδοσφαιριστής πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα. Οι τροποποιήσεις του εν λόγω καταλόγου μπορούν να επικυρωθούν μόνον από την ομοσπονδιακή διοίκηση.

[...]

Άρθρο Β6.109

Οι ακόλουθες υποχρεώσεις ισχύουν όσον αφορά τη δήλωση των ποδοσφαιριστών στο φύλλο αγώνα.

Άρθρο Ρ

Οι ακόλουθες διατάξεις ισχύουν για τις πρώτες ομάδες των επαγγελματικών ποδοσφαιρικών συλλόγων:

Στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στις επίσημες διοργανώσεις των πρώτων ομάδων, οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι οφείλουν να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα τουλάχιστον έξι ποδοσφαιριστές οι οποίοι καταρτίστηκαν από βελγικό σύλλογο, εκ των οποίων τουλάχιστον δύο να πληρούν την κατωτέρω συμπληρωματική προϋπόθεση.

Σύλλογος ο οποίος αδυνατεί να δηλώσει τον ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που απαιτείται κατά το προηγούμενο εδάφιο δεν μπορεί να αντικαταστήσει τους ελλείποντες ποδοσφαιριστές διά της εγγραφής ποδοσφαιριστών που δεν διαθέτουν την ως άνω ιδιότητα.

- Λογίζονται ως καταρτισθέντες από βελγικό σύλλογο, πριν από τη συμπλήρωση του 23ου έτους της ηλικίας τους, οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα επί τουλάχιστον τρεις πλήρεις αγωνιστικές περιόδους για ορισμένο σύλλογο στο Βέλγιο.
- Τη συμπληρωματική προϋπόθεση πληρούν οι ποδοσφαιριστές οι οποίοι ήταν μέλη συλλόγου στο Βέλγιο επί τουλάχιστον τρεις πλήρεις αγωνιστικές περιόδους πριν από τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας τους.

[...]

Οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι των κατηγοριών 1Α και 1Β μπορούν να δηλώσουν στο φύλλο αγώνα μόνον ποδοσφαιριστές που περιλαμβάνονται στους καταλόγους “Squad size limit” του συλλόγου.

Σε περίπτωση παράβασης των ανωτέρω κανόνων, το αρμόδιο ομοσπονδιακό όργανο επιβάλλει τις κυρώσεις που προβλέπονται για την εγγραφή ποδοσφαιριστών που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε επίσημο αγώνα, εξαιρουμένων των προστίμων.»

II. Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 13 Ο UL είναι επαγγελματίας ποδοσφαιριστής ο οποίος έχει την ιθαγένεια τρίτης χώρας καθώς και τη βελγική ιθαγένεια. Ασκεί την επαγγελματική δραστηριότητά του στο Βέλγιο επί πολλά έτη. Εργάστηκε στη χώρα αυτή αγωνιζόμενος αρχικά στη Royal Antwerp, επαγγελματικό ποδοσφαιρικό σύλλογο με έδρα το Βέλγιο, και στη συνέχεια σε άλλον βελγικό επαγγελματικό ποδοσφαιρικό σύλλογο.
- 14 Στις 13 Φεβρουαρίου 2020 ο UL προσέφυγε ενώπιον του Cour Belge d'Arbitrage pour le Sport (βελγικού αθλητικού διαιτητικού δικαστηρίου, CBAS) ζητώντας, μεταξύ άλλων, να αναγνωρισθεί ότι οι κανόνες που θέσπισαν η UEFA και η URBSFA σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» είναι αυτοδικαίως άκυροι καθόσον συνιστούν παράβαση των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ, καθώς και να αποκατασταθεί η ζημία την οποία υπέστη λόγω των συγκεκριμένων κανόνων. Στη συνέχεια, η Royal Antwerp παρενέβη εκουσίως στη διαδικασία, ζητώντας ομοίως αποκατάσταση της ζημίας την οποία υπέστη λόγω των κανόνων αυτών.

- 15 Με διαιτητική απόφαση της 10ης Ιουλίου 2020, το CBAS αποφάνθηκε ότι τα ανωτέρω αιτήματα ήταν απαράδεκτα κατά το μέρος που αφορούσαν τους κανόνες για τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» τους οποίους έχει θεσπίσει η UEFA και παραδεκτά, πλην όμως αβάσιμα, κατά το μέρος που αφορούσαν τους κανόνες που έχει θεσπίσει η URBSFA.
- 16 Όσον αφορά τους κανόνες που έχει θεσπίσει η UEFA, η οποία δεν μετείχε στη διαιτητική διαδικασία, το CBAS έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι, λαμβανομένου υπόψη του ιδιαίτερου και διακριτού χαρακτήρα τους σε σχέση με τους κανόνες τους οποίους έχουν θεσπίσει οι διάφορες εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της UEFA, μεταξύ των οποίων και η URBSFA, δεν μπορούσαν να θεωρηθούν αποτέλεσμα σύμπραξης μεταξύ των διαφόρων αυτών φορέων, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 17 Όσον αφορά τους κανόνες που έχει θεσπίσει η URBSFA, το CBAS έκρινε κατ' ουσίαν, αφενός, ότι οι κανόνες αυτοί δεν έθιγαν την κατά το άρθρο 45 ΣΛΕΕ ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων για τον λόγο ότι εφαρμόζονται αδιακρίτως, δεν συνεπάγονται καμία άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω ιθαγένειας και, εν πάση περιπτώσει, είναι δικαιολογημένοι βάσει θεμιτών σκοπών, αναγκαίοι για την επίτευξη των σκοπών αυτών και αναλογικοί προς τούτο. Αφετέρου, έκρινε ότι οι εν λόγω κανόνες δεν έχουν ούτε ως αντικείμενο ούτε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού και ότι, επιπλέον, είναι αναγκαίοι και αναλογικοί για την επίτευξη θεμιτών σκοπών, με αποτέλεσμα να μην αντιβαίνουν ούτε στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 18 Κατά συνέπεια, το CBAS απέρριψε τα αιτήματα του UL και της Royal Antwerp.
- 19 Με δικόγραφο το οποίο επιδόθηκε την 1η Σεπτεμβρίου 2020, ο UL και η Royal Antwerp άσκησαν αγωγή κατά της URBSFA ενώπιον του tribunal de première instance francophone de Bruxelles (γαλλόφωνου πρωτοδικείου Βρυξελλών, Βέλγιο) ζητώντας την ακύρωση της ως άνω εκδοθείσας διαιτητικής απόφασης, για τον λόγο ότι αυτή αντίκειται στη δημόσια τάξη κατά την έννοια του άρθρου 1717 του Code judiciaire belge (βελγικού κώδικα πολιτικής δικονομίας).
- 20 Προς στήριξη των αιτημάτων τους, προβάλλουν κατ' ουσίαν, αφενός, ότι οι θεσπισθέντες από την UEFA και την URBSFA κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» θέτουν σε εφαρμογή ένα συνολικό σχέδιο που έχει ως αντικείμενο και ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Αφετέρου, οι εν λόγω κανόνες συνιστούν προσβολή της κατά το άρθρο 45 ΣΛΕΕ ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, καθόσον περιορίζουν τόσο τη δυνατότητα ενός επαγγελματικού ποδοσφαιρικού συλλόγου όπως η Royal Antwerp να προσλαμβάνει και να περιλαμβάνει στη σύνθεση της ομάδας στο πλαίσιο αγώνων ποδοσφαιριστές που δεν πληρούν την προβλεπόμενη στους κανόνες αυτούς απαίτηση περί τοπικού ή εθνικού δεσμού όσο και τη δυνατότητα ποδοσφαιριστών όπως ο UL να προσλαμβάνεται από σύλλογο σε σχέση με τον οποίο δεν μπορεί να επικαλεστεί τέτοιο δεσμό και να μετέχει στη σύνθεση με την οποία παρατάσσεται η ομάδα του συγκεκριμένου συλλόγου σε αγώνες.
- 21 Στις 9 Νοεμβρίου 2021 η UEFA υπέβαλε αίτηση εκούσιας παρέμβασης προς στήριξη των αιτημάτων της URBSFA.
- 22 Με απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2021, δηλαδή μετά την ημερομηνία κατά την οποία η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιήλθε στο Δικαστήριο, η εκούσια παρέμβαση της UEFA κρίθηκε παραδεκτή. Στις 13 Δεκεμβρίου 2021 το αιτούν δικαστήριο ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι ο νέος αυτός διάδικος έγινε δεκτός στη διαφορά της κύριας δίκης, σύμφωνα με το άρθρο 97, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

- 23 Στην απόφαση περί παραπομπής, το tribunal de première instance francophone de Bruxelles (γαλλόφωνο πρωτοδικείο Βρυξελλών) επισημαίνει, κατά πρώτον, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη διαιτητική απόφαση στηρίζεται, τόσο στο μέτρο που διαπιστώνει το εν μέρει απαράδεκτο των αιτημάτων του UL και της Royal Antwerp όσο και στο μέτρο που τα απορρίπτει ως αβάσιμα κατά τα λοιπά, στην ερμηνεία και στην εφαρμογή δύο διατάξεων του δικαίου της Ένωσης –ήτοι των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ– η παράβαση των οποίων μπορεί να χαρακτηριστεί ως «προσβολή της δημοσίας τάξης» κατά την έννοια του άρθρου 1717 του Code judiciaire belge (βελγικού κώδικα πολιτικής δικονομίας), λαμβανομένης υπόψη της φύσης τους και της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1999, Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, και της 26ης Οκτωβρίου 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675).
- 24 Κατά δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι αναγκαίο για την έκδοση της δικής του απόφασης να του παρασχεθούν διευκρινίσεις από το Δικαστήριο ως προς την ερμηνεία των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ. Κατ' ουσίαν, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, αν οι θεσπισθέντες από την UEFA και την URBSFA κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» μπορούν να χαρακτηριστούν ως «συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων», ως «απόφαση ένωσης επιχειρήσεων» ή ως «εναρμονισμένη πρακτική» κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ. Δεύτερον, διερωτάται αν οι συγκεκριμένοι κανόνες είναι σύμφωνοι με την προβλεπόμενη στο άρθρο αυτό απαγόρευση των συμπράξεων και με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 45 ΣΛΕΕ, καθώς και ως προς τον ενδεχομένως δικαιολογημένο, πρόσφορο, αναγκαίο και αναλογικό χαρακτήρα των εν λόγω κανόνων. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει, μεταξύ άλλων, ένα ανακοινωθέν Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του θεσμικού αυτού οργάνου, της οποίας το «κύριο συμπέρασμα» είναι ότι οι επίμαχοι κανόνες ενδέχεται να εισάγουν έμμεσες διακρίσεις λόγω ιθαγένειας και να έχουν περιοριστικά αποτελέσματα επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ως προς τα οποία δεν αποδεικνύεται ότι είναι αναλογικά προς τα περιορισμένα οφέλη που απορρέουν από τους κανόνες αυτούς όσον αφορά την ισορροπία ως προς την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των ποδοσφαιρικών συλλόγων και την κατάρτιση των ποδοσφαιριστών, λαμβανομένων υπόψη των λιγότερο περιοριστικών εναλλακτικών μέτρων που φαίνεται να είναι δυνατό να ληφθούν.
- 25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal de première instance francophone de Bruxelles (γαλλόφωνο πρωτοδικείο Βρυξελλών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 101 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αντιτίθεται στο σχέδιο για τους “[ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή]” που εξέδωσε στις 2 Φεβρουαρίου 2005 η εκτελεστική επιτροπή της UEFA, το οποίο εγκρίθηκε από τις 52 ενώσεις μέλη της UEFA στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Τάλιν την 21η Απριλίου 2005 και εφαρμόστηκε μέσω κανονισμών που εξέδωσαν τόσο η UEFA όσο και οι ομοσπονδίες μέλη της;
- 2) Έχουν τα άρθρα 45 και 101 ΣΛΕΕ την έννοια ότι αποκλείουν την εφαρμογή των κανόνων που αφορούν την εγγραφή στο φύλλο αγώνα και τη συμμετοχή στη σύνθεση της ομάδας σε οποιονδήποτε αγώνα [ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή], οι οποίοι εντάχθηκαν στα άρθρα P335.11 και P.1422 του ομοσπονδιακού κανονισμού της URBSFA και περιλαμβάνονται επίσης στα άρθρα B4.1[12] του τίτλου 4 και B6.109 του τίτλου 6 του νέου κανονισμού της URBSFA;»

III. Επί του παραδεκτού

- 26 Η URBSFA, η UEFA, η Ρουμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή αμφισβήτησαν το παραδεκτό των δύο προδικαστικών ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.
- 27 Τα επιχειρήματα που προβάλλουν συναφώς είναι, κατ' ουσίαν, τεσσάρων ειδών. Περιλαμβάνουν, πρώτον, επιχειρήματα δικονομικής φύσεως με τα οποία προβάλλεται ότι η απόφαση περί παραπομπής εκδόθηκε πριν επιτραπεί στην UEFA να παρέμβει και, επομένως, προτού διατυπώσει τις απόψεις της στο πλαίσιο της διαδικασίας της κύριας δίκης. Δεύτερον, προβάλλονται επιχειρήματα τυπικής φύσεως, σύμφωνα με τα οποία το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 94, στοιχείο α', του Κανονισμού Διαδικασίας, καθόσον δεν εκθέτει κατά τρόπο αρκούντως λεπτομερή το νομικό και πραγματικό πλαίσιο εντός του οποίου υποβάλλονται στο Δικαστήριο τα προδικαστικά ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, κατάσταση δυνάμενη να εμποδίσει τους ενδιαφερομένους να λάβουν λυσιτελώς θέση επί των επίμαχων ζητημάτων. Τρίτον, προβάλλονται επιχειρήματα ουσιαστικής φύσεως σχετικά με τον υποθετικό χαρακτήρα της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, καθόσον δεν υφίσταται πραγματική διαφορά της οποίας η εξέταση θα μπορούσε να καταστήσει αναγκαία την έκδοση ερμηνευτικής απόφασης εκ μέρους του Δικαστηρίου. Η κατάσταση αυτή οφείλεται, ειδικότερα, στο γεγονός ότι οι κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» δεν εμπόδισαν τον UL να προσληφθεί και να χρησιμοποιηθεί, συμμετέχοντας στη σύνθεση της ομάδας σε αγώνες, από τη Royal Antwerp και, εν συνεχεία, από άλλον επαγγελματικό ποδοσφαιρικό σύλλογο. Τέταρτον, η διαφορά της κύριας δίκης πρέπει να θεωρηθεί «αμιγώς εσωτερική» υπό το πρίσμα του άρθρου 45 ΣΛΕΕ και μη δυνάμενη να «επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών» κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, λαμβανομένου υπόψη του *inter partes* χαρακτήρα της, της ιθαγένειας του UL, του τόπου εγκατάστασης της Royal Antwerp, καθώς και του περιορισμένου γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής των κανόνων που θέσπισε η URBSFA.

A. Επί των δικονομικών προϋποθέσεων εκδόσεως της αποφάσεως περί παραπομπής

- 28 Στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας, δεν απόκειται στο Δικαστήριο, λαμβανομένης υπόψη της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ αυτού και των εθνικών δικαστηρίων, να διακριβώσει αν η απόφαση περί παραπομπής εκδόθηκε σύμφωνα με τους εθνικούς κανόνες περί οργανώσεως των δικαστηρίων και με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεσμεύεται από την ως άνω απόφαση εφόσον η απόφαση αυτή δεν έχει εξαφανιστεί διά της ασκήσεως μέσου ένδικης προστασίας που ενδεχομένως προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο (αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1982, *Reina*, 65/81, EU:C:1982:6, σκέψη 7, και της 29ης Μαρτίου 2022, *Getin Noble Bank*, C-132/20, EU:C:2022:235, σκέψη 70).
- 29 Επομένως, εν προκειμένω, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να λάβει θέση επί των ενδεχομένων συνεπειών που απορρέουν, στο πλαίσιο της διαδικασίας της κύριας δίκης και δυνάμει των εφαρμοστέων στη διαδικασία αυτή εθνικών δικονομικών κανόνων, από το γεγονός ότι ένας νέος διάδικος έγινε δεκτός μετά την έκδοση της απόφασης περί παραπομπής.
- 30 Εξάλλου, όσον αφορά τη διαδικασία που προηγήθηκε της παρούσας απόφασης, επισημαίνεται ότι το άρθρο 97, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας ορίζει ότι, σε περίπτωση κατά την οποία, εκκρεμούσας της δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου, γίνει δεκτός στη διαφορά της κύριας δίκης νέος διάδικος, ο διάδικος αυτός αποδέχεται τη διαδικασία στο στάδιο που βρίσκεται κατά τον χρόνο κατά τον οποίο το Δικαστήριο ενημερώνεται για την αποδοχή του. Επιπλέον, εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, λαμβανομένου υπόψη του σταδίου στο οποίο

βρισκόταν η εν λόγω διαδικασία κατά τον χρόνο που το Δικαστήριο ενημερώθηκε ότι επετράπη στην UEFA να παρέμβει στη διαφορά της κύριας δίκης, όχι μόνον κοινοποιήθηκαν στον εν λόγω διάδικο όλα τα έγγραφα της διαδικασίας που είχαν ήδη επιδοθεί στους λοιπούς ενδιαφερομένους, όπως προβλέπει η ίδια διάταξη, αλλά επίσης παρασχέθηκε στον εν λόγω διάδικο η δυνατότητα να υποβάλει, όπως και πράγματι υπέβαλε στη συνέχεια, παρατηρήσεις κατά την έγγραφη διαδικασία και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

B. Επί του περιεχομένου της απόφασης περί παραπομπής

- 31 Η προδικαστική διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, με την οποία το Δικαστήριο παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που τους είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν. Κατά πάγια νομολογία, την οποία πλέον απηχεί το άρθρο 94, στοιχεία α' και β', του Κανονισμού Διαδικασίας, η ανάγκη να δοθεί χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης επιτάσσει να ορίζει το εν λόγω δικαστήριο το πραγματικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις πραγματικές περιστάσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά. Περαιτέρω, όπως ορίζει το άρθρο 94, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, είναι απολύτως αναγκαίο η αίτηση προδικαστικής απόφασης να εκθέτει τους λόγους που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος συγκεκριμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τη σχέση την οποία το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας. Οι απαιτήσεις αυτές ισχύουν μετ' επιτάσεως στους τομείς που χαρακτηρίζονται από περίπλοκες πραγματικές και νομικές καταστάσεις, όπως ο τομέας του ανταγωνισμού (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Νοεμβρίου 2012, Pringle, C-370/12, EU:C:2012:756, σκέψη 83, και της 29ης Ιουνίου 2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, σκέψεις 23 και 24).
- 32 Συγκεκριμένα, οι πληροφορίες που παρέχονται με την απόφαση περί παραπομπής δεν πρέπει μόνον να καθιστούν δυνατό στο Δικαστήριο να δίδει χρήσιμες απαντήσεις, αλλά και να παρέχουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, καθώς και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 1ης Απριλίου 1982, Holdijk κ.λπ., 141/81 έως 143/81, EU:C:1982:122, σκέψη 7, και της 11ης Απριλίου 2000, Deliège, C-51/96 και C-191/97, EU:C:2000:199, σκέψη 31).
- 33 Εν προκειμένω, η αίτηση προδικαστικής απόφασης πληροί τις απαιτήσεις που υπομνήσθηκαν στις δύο προηγούμενες σκέψεις της παρούσας απόφασης. Πράγματι, στην υπό κρίση απόφαση περί παραπομπής εκτίθεται λεπτομερώς το πραγματικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα υποβληθέντα στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν. Επιπλέον, στην εν λόγω απόφαση εκτίθενται συνοπτικώς, πλην όμως με σαφήνεια οι πραγματικοί και νομικοί λόγοι που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να κρίνει αναγκαία την υποβολή των ερωτημάτων αυτών καθώς και η σχέση που συνδέει, κατ' αυτό, τα άρθρα 45 και 101 ΣΛΕΕ με τη διαφορά της κύριας δίκης, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου.
- 34 Εξάλλου, από το περιεχόμενο των γραπτών παρατηρήσεων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο καθίσταται σαφές ότι οι συντάκτες τους δεν είχαν καμία δυσχέρεια να αντιληφθούν το πραγματικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, προκειμένου να κατανοήσουν την έννοια και το περιεχόμενο των

πραγματικών στοιχείων στα οποία στηρίζονται τα ερωτήματα και προκειμένου να αντιληφθούν τους λόγους για τους οποίους το αιτούν δικαστήριο έκρινε αναγκαία την υποβολή τους, καθώς και, εν τέλει, να λάβουν θέση πλήρως και λυσιτελώς επί του ζητήματος αυτού.

Γ. Επί του υποστατού της διαφοράς και επί της λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο

- 35 Απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς της κύριας δίκης και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης διαφοράς, τόσο το ζήτημα αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Ως εκ τούτου, τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται από τα εθνικά δικαστήρια θεωρούνται κατά τεκμήριο λυσιτελή, το δε Δικαστήριο δύναται να μην αποφανθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το ζήτημα είναι υποθετικής φύσεως ή, ακόμη, όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα εν λόγω ερωτήματα [πρβλ. αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, σκέψεις 15 και 18, και της 7ης Φεβρουαρίου 2023, Confédération paysanne κ.λπ. (Τυχαία in vitro μεταλλαξιγένεση), C-688/21, EU:C:2023:75, σκέψεις 32 και 33].
- 36 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι τα στοιχεία τα οποία εκθέτει το αιτούν δικαστήριο και τα οποία συνοψίζονται στις σκέψεις 14 έως 24 της παρούσας απόφασης καταδεικνύουν το υποστατό της διαφοράς της κύριας δίκης. Επιπλέον, από τα ίδια αυτά στοιχεία προκύπτει ότι η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου υποβολή στο Δικαστήριο, εντός του εν λόγω πλαισίου, προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ δεν είναι προδήλως άσχετη με το υποστατό και το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 37 Συγκεκριμένα, από τα στοιχεία αυτά που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει, πρώτον, ότι αυτό έχει επιληφθεί αιτήματος ακύρωσης διαιτητικής απόφασης με την οποία το CBAS απέρριψε, ως εν μέρει απαράδεκτη και εν μέρει αβάσιμη, αγωγή με αιτήματα ακύρωσης και αποζημίωσης ασκηθείσα από τον UL και τη Royal Antwerp κατά των κανόνων της URBSFA και της UEFA σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή». Δεύτερον, η ως άνω διαιτητική απόφαση στηρίζεται σε ερμηνεία και σε εφαρμογή των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ. Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, λαμβανομένου υπόψη του αντικείμενου της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, οφείλει, μεταξύ άλλων, προκειμένου να αποφανθεί, να ελέγξει τον τρόπο με τον οποίο το CBAS ερμήνευσε και εφάρμοσε τα άρθρα 45 και 101 ΣΛΕΕ, ώστε να κρίνει αν η εκδοθείσα από το τελευταίο διαιτητική απόφαση αντιβαίνει ή όχι στη βελγική δημόσια τάξη.

Δ. Επί της διασυνοριακής διάστασης της διαφοράς της κύριας δίκης

- 38 Οι διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ σχετικά με την ελευθερία εγκατάστασης, την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων δεν έχουν εφαρμογή σε καταστάσεις στις οποίες όλα τα σχετικά στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός μόνον κράτους μέλους (αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψη 47, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2022, Cilevičs κ.λπ., C-391/20, EU:C:2022:638, σκέψη 31). Ως εκ τούτου, αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που αφορούν την ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων

σε τέτοιες καταστάσεις μπορούν να κριθούν παραδεκτές, σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, μόνον αν από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτουν τα συγκεκριμένα στοιχεία βάσει των οποίων μπορεί να αποδειχθεί ότι η ζητούμενη προδικαστική ερμηνεία είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς λόγω ύπαρξης ενός συνδετικού στοιχείου μεταξύ του αντικειμένου ή των περιστάσεων της διαφοράς αυτής και των άρθρων 49, 56 ή 63 ΣΛΕΕ, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2016, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, σκέψεις 50 έως 55, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2022, *Cilevičs κ.λπ.*, C-391/20, EU:C:2022:638, σκέψη 34).

- 39 Εντούτοις, εν προκειμένω, η αίτηση προδικαστικής απόφασεως δεν μπορεί να θεωρηθεί απαράδεκτη με το σκεπτικό ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, δεν συνδέεται με τη διαφορά της κύριας δίκης, λαμβανομένου υπόψη του «αμιγώς εσωτερικού» χαρακτήρα της.
- 40 Πράγματι, αφενός, μολονότι είναι αληθές ότι η διαφορά της κύριας δίκης έχει χαρακτήρα *inter partes*, ότι ο UL έχει τη βελγική ιθαγένεια, ότι η Royal Antwerp εδρεύει στο Βέλγιο και ότι οι κανόνες που θέσπισε η URBSFA έχουν γεωγραφική εμβέλεια περιοριζόμενη στο έδαφος του συγκεκριμένου κράτους μέλους, όπως ορθώς επισήμαναν ορισμένοι από τους ενδιαφερομένους, εντούτοις η διαφορά αυτή αφορά διαιτητική απόφαση με την οποία το CBAS ερμήνευσε και εφάρμοσε, μεταξύ άλλων, το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, όπως προκύπτει από τη σκέψη 17 της παρούσας απόφασης. Επομένως, το ζήτημα αν το άρθρο αυτό έχει εφαρμογή στη συγκεκριμένη διαφορά άπτεται της ουσίας της και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να προβληθεί, χωρίς να προδικάσει την έκβασή της, προκειμένου να αμφισβητηθεί το παραδεκτό της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως.
- 41 Επιπλέον, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι επίμαχοι στη διαφορά της κύριας δίκης κανόνες της UEFA και της URBSFA συνδέονται στενά μεταξύ τους καθόσον η URBSFA οφείλει, ως μέλος της UEFA, να τηρεί το καταστατικό, τους κανονισμούς και τις αποφάσεις της UEFA, οι δε κανόνες της σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» εμπνέονται άμεσα από εκείνους που είχαν προηγουμένως θεσπισθεί και εγκριθεί από την UEFA κατά τη διάρκεια του συνεδρίου του Τάλιν, όπως μνημονεύεται στη σκέψη 7 της παρούσας απόφασης. Κατά τα λοιπά, ακριβώς αυτοί οι πραγματικοί και νομικοί δεσμοί μεταξύ των κανόνων της URBSFA, των κανόνων της UEFA και του δικαίου της Ένωσης οδήγησαν, κατ' ουσίαν, το αιτούν δικαστήριο να κρίνει παραδεκτή την εκούσια παρέμβαση της UEFA με την απόφαση που μνημονεύεται στη σκέψη 22 της παρούσας απόφασης.
- 42 Αφετέρου, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά, συγχρόνως, την εκ μέρους του CBAS ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 43 Κατά πάγια νομολογία, όμως, μολονότι για την εφαρμογή της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού απαιτείται να πιθανολογείται επαρκώς ότι μια συμφωνία, απόφαση ένωσης επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να επηρεάσει αισθητώς το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών ασκώντας επιρροή, άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, στις ροές εμπορικών συναλλαγών, κατά τρόπο που θα μπορούσε να εμποδίσει την υλοποίηση ή τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, η προϋπόθεση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούται όταν πρόκειται για συμπεριφορές που εκτείνονται στο σύνολο του εδάφους ενός κράτους μέλους (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, *ING Pensii*, C-172/14, EU:C:2015:484, σκέψεις 48 και 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 44 Λαμβανομένων υπόψη της νομολογίας αυτής και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνων και της στενής σχέσης που τους συνδέει, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ δεν έχει σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης για τον λόγο ότι οι κανόνες τους οποίους αυτή αφορά δεν δύνανται να «επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών».
- 45 Κατά συνέπεια, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή στο σύνολό της.

IV. Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 46 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε κανόνες θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και εφαρμοζόμενους τόσο από την εν λόγω ένωση όσο και από τις εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις εν λόγω διοργανώσεις να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί είτε από τον ίδιο τον σύλλογο είτε εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της εθνικής ομοσπονδίας της οποίας είναι μέλος ο εν λόγω σύλλογος.
- 47 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν τα άρθρα 45 και 101 ΣΛΕΕ έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε κανόνες θεσπισθέντες από ομοσπονδία υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε εθνικό επίπεδο οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της συγκεκριμένης ομοσπονδίας.
- 48 Λαμβανομένων υπόψη τόσο του περιεχομένου των ως άνω προδικαστικών ερωτημάτων όσο και της φύσεως της διαφοράς στο πλαίσιο της οποίας υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, πρέπει, πριν αυτά εξετασθούν, να διατυπωθούν προκαταρκτικές παρατηρήσεις τριών κατηγοριών.

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

1. Επί του αντικειμένου της υποθέσεως της κύριας δίκης

- 49 Από την ίδια τη διατύπωση των δύο προδικαστικών ερωτημάτων που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι αυτά αλληλεπικαλύπτονται, σε μεγάλο βαθμό, κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ. Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις ως προς την ερμηνεία του ως άνω άρθρου προκειμένου να μπορέσει να ελέγξει την εφαρμογή του σε διαιτητική απόφαση που αφορά το ζήτημα αν οι κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή», όπως θεσπίστηκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή από την UEFA και από τις διάφορες εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της, μεταξύ των οποίων και η URBSFA, είναι σύμφωνοι με το εν λόγω άρθρο.
- 50 Αντιθέτως, τα δύο αυτά προδικαστικά ερωτήματα διαφέρουν κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι μόνο το δεύτερο εξ αυτών, το οποίο αφορά τους κανόνες που θέσπισε και έθεσε σε εφαρμογή η URBSFA, παραπέμπει στο συγκεκριμένο άρθρο. Συναφώς, στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι δεν απόκειται σε αυτό

να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα σχετικό με αν οι κανόνες που έχει θεσπίσει και θέσει σε εφαρμογή η UEFA είναι σύμφωνοι με το άρθρο 45 ΣΛΕΕ. Πάντως, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, κατ' ουσίαν, ότι δεν αποκλείει τη συνεκτίμηση του ζητήματος αυτού στο πλαίσιο της εκτίμησης περί ύπαρξης συμφωνίας, απόφασης ένωσης επιχειρήσεων ή εναρμονισμένης πρακτικής κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

- 51 Λαμβανομένων υπόψη των διαφόρων αυτών στοιχείων, τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετασθούν από κοινού, ερμηνευομένου, κατ' αρχάς, του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και, στη συνέχεια, του άρθρου 45 ΣΛΕΕ.

2. Επί της δυνατότητας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στον αθλητισμό και στη δραστηριότητα των αθλητικών ενώσεων

- 52 Τα υποβληθέντα στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς που αφορά κανόνες οι οποίοι θεσπίστηκαν από δύο φορείς έχοντες, σύμφωνα με τα αντίστοιχα καταστατικά τους, την ιδιότητα ενώσεων ιδιωτικού δικαίου υπεύθυνων για την οργάνωση και τον έλεγχο του ποδοσφαίρου σε ευρωπαϊκό και βελγικό επίπεδο, αντιστοίχως, και οι οποίοι εξαρτούν από ορισμένες προϋποθέσεις, συνοδευόμενες από κυρώσεις, τη σύνθεση των ομάδων που μπορούν να μετέχουν στις διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις.
- 53 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η άσκηση αθλητικής δραστηριότητας, κατά το μέτρο που συνιστά οικονομική δραστηριότητα, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τέτοια δραστηριότητα (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974, Walrave και Koch, 36/74, EU:C:1974:140, σκέψη 4, και της 16ης Μαρτίου 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 27).
- 54 Μόνον ορισμένοι ειδικοί κανόνες οι οποίοι, αφενός, θεσπίστηκαν αποκλειστικώς για λόγους μη οικονομικής φύσης και, αφετέρου, αφορούν ζητήματα σχετικά αποκλειστικώς με τον αθλητισμό πρέπει να θεωρούνται ξένοι προς οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα. Τούτο συμβαίνει, ιδίως, στην περίπτωση κανόνων που αφορούν τον αποκλεισμό των αλλοδαπών αθλητών από τη σύνθεση των ομάδων που μετέχουν στους αγώνες μεταξύ αντιπροσωπευτικών ομάδων της χώρας τους ή τον καθορισμό των κριτηρίων κατατάξεως που χρησιμοποιούνται για την επιλογή των αθλητών που μετέχουν σε διοργανώσεις ατομικώς (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974, Walrave και Koch, 36/74, EU:C:1974:140, σκέψη 8· της 15ης Δεκεμβρίου 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 76 και 127, και της 11ης Απριλίου 2000, Delière, C-51/96 και C-191/97, EU:C:2000:199, σκέψεις 43, 44, 63, 64 και 69).
- 55 Με εξαίρεση τους ως άνω ειδικούς κανόνες, οι κανόνες τους οποίους θεσπίζουν οι αθλητικές ενώσεις και ομοσπονδίες με σκοπό τη ρύθμιση της μισθωτής εργασίας ή της παροχής υπηρεσιών εκ μέρους επαγγελματιών ή ημιεπαγγελματιών ποδοσφαιριστών και, ευρύτερα, οι κανόνες οι οποίοι, μολοντί δεν ρυθμίζουν τυπικώς την εν λόγω εργασία ή παροχή υπηρεσιών, έχουν άμεσο αντίκτυπο σε αυτήν μπορεί να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 45 και 56 ΣΛΕΕ (πρβλ. αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1974, Walrave και Koch, 36/74, EU:C:1974:140, σκέψεις 5, 17 έως 19 και 25· της 15ης Δεκεμβρίου 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 75, 82 έως 84, 87, 103 και 116· της 12ης Απριλίου 2005, Simutenkov, C-265/03, EU:C:2005:213, σκέψη 32, και της 16ης Μαρτίου 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψεις 28 και 30).

- 56 Ομοίως, οι κανόνες τους οποίους θεσπίζουν τέτοιες ενώσεις και, γενικότερα, η συμπεριφορά των ενώσεων που τους έχουν θεσπίσει εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ σχετικά με το δίκαιο του ανταγωνισμού, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων αυτών (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, Meca-Medina και Majcen κατά Επιτροπής, C-519/04 P, EU:C:2006:492, σκέψεις 30 έως 33), όπερ συνεπάγεται ότι οι συγκεκριμένες ενώσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «επιχειρήσεις» κατά την έννοια των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ ή ότι οι επίμαχοι κανόνες μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.
- 57 Εν γένει, δεδομένου ότι οι κανόνες αυτοί εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ, πρέπει, σε περίπτωση που περιέχουν διατάξεις οι οποίες ισχύουν έναντι των ιδιωτών, να διατυπώνονται και να εφαρμόζονται τηρουμένων των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των αρχών της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αναλογικότητας (πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουνίου 2019, TopFit και Biffi, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψεις 60, 65 και 66 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 58 Πάντως, οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες, ανεξαρτήτως αν προέρχονται από την UEFA ή την URBSFA, δεν καταλέγονται μεταξύ εκείνων επί των οποίων θα μπορούσε να εφαρμοσθεί η μνημονευόμενη στη σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως εξαίρεση, ως προς την οποία το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως υπενθυμίσει ότι δεν πρέπει να υπερβαίνει τον σκοπό για τον οποίο έχει προβλεφθεί και ότι δεν χωρεί επίκλησή της προκειμένου να αποκλεισθεί μια ολόκληρη αθλητική δραστηριότητα από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ σχετικά με το οικονομικό δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1976, Donà, 13/76, EU:C:1976:115, σκέψεις 14 και 15, και της 18ης Ιουλίου 2006, Meca-Medina και Majcen κατά Επιτροπής, C-519/04 P, EU:C:2006:492, σκέψη 26).
- 59 Αντιθέτως, μολονότι οι κανόνες αυτοί δεν ρυθμίζουν τυπικώς τους όρους εργασίας των ποδοσφαιριστών, πρέπει να γίνει δεκτό ότι έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ως άνω εργασία, καθόσον εξαρτούν από ορισμένες προϋποθέσεις, η μη τήρηση των οποίων συνοδεύεται από κυρώσεις, τη σύνθεση των ομάδων που μπορούν να μετέχουν στις διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις καθώς και, κατά συνέπεια, τη δυνατότητα συμμετοχής των ίδιων των ποδοσφαιριστών στις διοργανώσεις αυτές (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, Bosman, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 116 και 119).
- 60 Ειδικότερα, από τα στοιχεία που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι οι εν λόγω κανόνες προβλέπουν, κατ' ουσίαν, ότι οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι που μετέχουν στις ως άνω διοργανώσεις οφείλουν, επ' απειλή κυρώσεων, να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό «ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή». Στους κανόνες που θέσπισε η UEFA, η φράση αυτή χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει, στην πράξη, όχι μόνον τους ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί από τον σύλλογο ο οποίος τους απασχολεί, αλλά και ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί από άλλον σύλλογο ο οποίος είναι μέλος της ίδιας εθνικής ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας. Στους κανόνες που θέσπισε η URBSFA, η εν λόγω φράση χρησιμοποιείται αποκλειστικώς για να προσδιορίσει ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί από «βελγικό σύλλογο» και, επομένως, από σύλλογο που είναι μέλος της συγκεκριμένης ομοσπονδίας αυτής όποιος κι αν είναι ο σύλλογος αυτός. Το γεγονός ότι οι ως άνω κανόνες περιορίζουν κατ' αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα των συλλόγων να δηλώνουν ποδοσφαιριστές στο φύλλο αγώνα και, επομένως, να περιλαμβάνουν τους ποδοσφαιριστές αυτούς στη σύνθεση της ομάδας στον αντίστοιχο αγώνα, και όχι τυπικώς τη δυνατότητα να απασχολούν τους εν λόγω ποδοσφαιριστές, είναι άνευ σημασίας, δεδομένου ότι η συμμετοχή σε αγώνες και διοργανώσεις αποτελεί το κύριο αντικείμενο της δραστηριότητας των ποδοσφαιριστών και, κατά συνέπεια,

περιορίζεται και η ως άνω δυνατότητα απασχόλησης (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 120, και της 13ης Απριλίου 2000, *Lehtonen και Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, σκέψη 50).

- 61 Επιπλέον, δεδομένου ότι η σύνθεση των ομάδων αποτελεί μία από τις βασικές παραμέτρους των διοργανώσεων στο πλαίσιο των οποίων αναμετρώνται οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι και δεδομένου ότι οι διοργανώσεις αυτές συνεπάγονται οικονομική δραστηριότητα, πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι οι επίμαχοι στην κύρια δίκη κανόνες έχουν άμεσο αντίκτυπο στους όρους άσκησης της εν λόγω οικονομικής δραστηριότητας και στον ανταγωνισμό μεταξύ των επαγγελματικών ποδοσφαιρικών συλλόγων που ασκούν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα.
- 62 Ως εκ τούτου, οι κανόνες της UEFA και της URBSFA σε σχέση με τους οποίους το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ.

3. Επί του άρθρου 165 ΣΛΕΕ

- 63 Η πλειονότητα των διαδίκων της κύριας δίκης και ορισμένες από τις κυβερνήσεις που μετείχαν στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία διατύπωσαν διαφορετικές απόψεις ως προς τις συνέπειες που μπορεί να έχει το άρθρο 165 ΣΛΕΕ στο πλαίσιο των απαντήσεων οι οποίες πρέπει να δοθούν στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.
- 64 Συναφώς, επισημαίνεται, πρώτον, ότι το άρθρο 165 ΣΛΕΕ πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα του άρθρου 6, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει ότι η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για να υποστηρίξει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών στους τομείς της παιδείας, της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της νεολαίας και του αθλητισμού. Πράγματι, το άρθρο 165 ΣΛΕΕ εξειδικεύει την εν λόγω διάταξη διευκρινίζοντας τόσο τους σκοπούς της δράσεως της Ένωσης στους οικείους τομείς όσο και τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη συμβολή στην επίτευξη των σκοπών αυτών.
- 65 Ως εκ τούτου, όσον αφορά τους σκοπούς της δράσεως της Ένωσης στον τομέα του αθλητισμού, το άρθρο 165 ΣΛΕΕ ορίζει, στην παράγραφο 1, δεύτερο εδάφιο, ότι η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο, και, στην παράγραφο 2, τελευταία περίπτωση, ότι η δράση της Ένωσης στον συγκεκριμένο τομέα έχει ως στόχο να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας τη δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους.
- 66 Όσον αφορά τα μέσα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με σκοπό τη συμβολή στην επίτευξη των σκοπών αυτών, το άρθρο 165 ΣΛΕΕ προβλέπει, στην παράγραφο 3, ότι η Ένωση προάγει τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες καθώς και με τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα αθλητισμού και, στην παράγραφο 4, ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, ή το Συμβούλιο, αποφαινόμενο μόνο του κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής, μπορούν να θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης ή να διατυπώνουν συστάσεις, αντιστοίχως.

- 67 Δεύτερον, όπως προκύπτει τόσο από το γράμμα του άρθρου 165 ΣΛΕΕ όσο και από το γράμμα του άρθρου 6, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, οι συντάκτες των Συνθηκών είχαν την πρόθεση να απονείμουν στην Ένωση, με τις διατάξεις αυτές, υποστηρικτική αρμοδιότητα, παρέχουσα στην Ένωση τη δυνατότητα να ασκεί όχι «πολιτική», όπως προβλέπεται από άλλες διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ, αλλά «δράση» σε πλείονες ειδικούς τομείς, μεταξύ των οποίων καταλέγεται ο αθλητισμός. Επομένως, οι εν λόγω διατάξεις αποτελούν νομική βάση παρέχουσα στην Ένωση τη δυνατότητα να ασκεί την εν λόγω αρμοδιότητα, υπό τις προϋποθέσεις και εντός των ορίων που αυτές καθορίζουν, μεταξύ των οποίων καταλέγεται, κατά το άρθρο 165, παράγραφος 4, πρώτη περίπτωση, ΣΛΕΕ, ο αποκλεισμός οποιασδήποτε εναρμονίσεως των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων που θεσπίζονται σε εθνικό επίπεδο. Επιπλέον, η εν λόγω υποστηρικτική αρμοδιότητα παρέχει στην Ένωση τη δυνατότητα να εκδίδει νομικές πράξεις με αποκλειστικό σκοπό να στηρίζει, να συντονίζει ή να συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών, σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΛΕΕ.
- 68 Συνακόλουθα, και όπως προκύπτει και από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 165 ΣΛΕΕ, ειδικότερα δε από το γεγονός ότι περιέχεται στο τρίτο μέρος της Συνθήκης ΛΕΕ, το οποίο αφορά τις «εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης», και όχι στο πρώτο μέρος της εν λόγω Συνθήκης, το οποίο περιέχει διατάξεις επί της αρχής μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται, υπό τον τίτλο II, «[δ]ιατάξεις γενικής εφαρμογής» που αφορούν, μεταξύ άλλων, την προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχολήσεως, τη διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, την καταπολέμηση κάθε μορφής δυσμενούς διακρίσεως, την προστασία του περιβάλλοντος ή ακόμη την προστασία των καταναλωτών, το συγκεκριμένο άρθρο δεν συνιστά οριζόντια διάταξη γενικής εφαρμογής.
- 69 Ως εκ τούτου, μολονότι τα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ένωσης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα στοιχεία και τους στόχους που απαριθμούνται στο άρθρο 165 ΣΛΕΕ όταν, βάσει του συγκεκριμένου άρθρου και υπό τις προϋποθέσεις που αυτό ορίζει, θεσπίζουν δράσεις ενθαρρύνσεως ή διατυπώνουν συστάσεις στον τομέα του αθλητισμού, τα διάφορα αυτά στοιχεία και σκοποί, καθώς και οι εν λόγω δράσεις ενθαρρύνσεως και συστάσεις, δεν απαιτείται να ενσωματώνονται ή να λαμβάνονται κατά τρόπο δεσμευτικό υπόψη κατά την εφαρμογή των κανόνων των οποίων την ερμηνεία ζητεί το αιτούν δικαστήριο από το Δικαστήριο, είτε αυτοί αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (άρθρο 45 ΣΛΕΕ) είτε το δικαίω του ανταγωνισμού (άρθρο 101 ΣΛΕΕ). Γενικότερα, το άρθρο 165 ΣΛΕΕ δεν μπορεί ούτε να θεωρηθεί ειδικός κανόνας ο οποίος εξαιρεί τον αθλητισμό από το σύνολο ή από μέρος των λοιπών διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης οι οποίες μπορούν να εφαρμοσθούν στον αθλητισμό ή ο οποίος επιβάλλει να επιφυλάσσεται στον αθλητισμό ειδική μεταχείριση στο πλαίσιο της εφαρμογής αυτής.
- 70 Εντούτοις, τρίτον, όπως επανειλημμένως έχει επισημάνει το Δικαστήριο, η αθλητική δραστηριότητα έχει μεγάλη κοινωνική και εκπαιδευτική σημασία, η οποία αντικατοπτρίζεται πλέον στο άρθρο 165 ΣΛΕΕ, για την Ένωση και για τους πολίτες της (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 106, και της 13ης Ιουνίου 2019, *TopFit και Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψεις 33 και 34).
- 71 Επιπλέον, η εν λόγω δραστηριότητα παρουσιάζει αδιαμφισβήτητες ιδιαιτερότητες οι οποίες, μολονότι αφορούν όλως ειδικώς τον ερασιτεχνικό αθλητισμό, μπορούν να αφορούν και την άσκηση του αθλητισμού ως οικονομικής δραστηριότητας (πρβλ. απόφαση της 13ης Απριλίου 2000, *Lehtonen και Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, σκέψη 33).

- 72 Τέλος, τέτοιες ιδιαιτερότητες μπορούν ενδεχομένως να λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων στοιχείων και εφόσον αποδεικνύονται κρίσιμες, κατά την εφαρμογή των άρθρων 45 και 101 ΣΛΕΕ, επισημαινομένου, πάντως, ότι τέτοια συνεκτίμηση χωρεί μόνο στο πλαίσιο και τηρουμένων των προϋποθέσεων και των κριτηρίων εφαρμογής που προβλέπονται σε καθένα από τα άρθρα αυτά.
- 73 Ειδικότερα, σε περίπτωση κατά την οποία υποστηρίζεται ότι κανόνας θεσπισθείς από αθλητική ένωση ή ομοσπονδία συνιστά εμπόδιο στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων ή σύμπραξη αντίθετη προς τον ανταγωνισμό, ο χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου κανόνα ως εμποδίου στον ανταγωνισμό ή ως αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπράξεως πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να στηρίζεται σε συγκεκριμένη εξέταση του περιεχομένου του κανόνα εντός του πραγματικού πλαισίου στο οποίο πρόκειται να εφαρμοστεί (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 98 έως 103· της 11ης Απριλίου 2000, *Deliège*, C-51/96 και C-191/97, EU:C:2000:199, σκέψεις 61 έως 64, και της 13ης Απριλίου 2000, *Lehtonen* και *Castors Braine*, C-176/96, EU:C:2000:201, σκέψεις 48 έως 50). Μια τέτοια εξέταση μπορεί να συνεπάγεται τη συνεκτίμηση, για παράδειγμα, της φύσεως, της οργανώσεως ή ακόμη της λειτουργίας του οικείου αθλήματος και, ειδικότερα, του βαθμού στον οποίο αυτό είναι επαγγελματικό, του τρόπου ασκήσεώς του, του τρόπου με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι διάφοροι συμμετέχοντες, καθώς και του ρόλου που διαδραματίζουν οι φορείς ή οι οργανισμοί οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για το συγκεκριμένο άθλημα σε όλα τα επίπεδα και τη συνεργασία με τους οποίους προωθεί η Ένωση, σύμφωνα με το άρθρο 165, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.
- 74 Εξάλλου, όταν διαπιστώνεται η ύπαρξη εμποδίου στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, η ένωση που θέσπισε τον συγκεκριμένο κανόνα έχει τη δυνατότητα να αποδείξει τον δικαιολογημένο, αναγκαίο και αναλογικό χαρακτήρα του σε σχέση με ορισμένους σκοπούς οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν θεμιτοί (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 104) και οι οποίοι εξαρτώνται με τη σειρά τους από τις ιδιαιτερότητες του οικείου κατά περίπτωση αθλήματος.
- 75 Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετασθούν λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, πρώτον, καθόσον αφορούν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ και, εν συνεχεία, το άρθρο 45 ΣΛΕΕ.

B. Επί των προδικαστικών ερωτημάτων κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ

- 76 Το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει εφαρμογή στην περίπτωση κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα και πρέπει, ως τέτοιος, να χαρακτηρίζεται ως επιχείρηση, ανεξαρτήτως της νομικής μορφής του και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς του (πρβλ. αποφάσεις της 23ης Απριλίου 1991, *Höfner* και *Elser*, C-41/90, EU:C:1991:161, σκέψη 21· της 11ης Δεκεμβρίου 2007, *ETI κ.λπ.*, C-280/06, EU:C:2007:775, σκέψη 38, και της 1ης Ιουλίου 2008, *ΜΟΤΟΕ*, C-49/07, EU:C:2008:376, σκέψεις 20 και 21).
- 77 Κατά συνέπεια, το εν λόγω άρθρο έχει εφαρμογή, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση φορέων που έχουν συσταθεί ως ενώσεις με σκοπό, σύμφωνα με τα καταστατικά τους, την οργάνωση και τον έλεγχο συγκεκριμένου αθλήματος, στο μέτρο που οι φορείς αυτοί ασκούν οικονομική δραστηριότητα σε σχέση με το εν λόγω άθλημα, προσφέροντας αγαθά ή παρέχοντας υπηρεσίες, και στον βαθμό που πρέπει, ως εκ τούτου, να χαρακτηρισθούν ως «επιχειρήσεις» (πρβλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, *ΜΟΤΟΕ*, C-49/07, EU:C:2008:376, σκέψεις 22, 23 και 26).

- 78 Εξάλλου, το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει επίσης εφαρμογή στην περίπτωση φορέων οι οποίοι, μολονότι δεν αποτελούν κατ' ανάγκην οι ίδιοι επιχειρήσεις, μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «ενώσεις επιχειρήσεων».
- 79 Εν προκειμένω, λαμβανομένων υπόψη του αντικειμένου της υποθέσεως της κύριας δίκης και των επισημάνσεων του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ έχει εφαρμογή στην περίπτωση των UEFA και URBSFA, καθόσον οι δύο αυτές ενώσεις έχουν ως μέλη ή ως συνδεδεμένα μέλη, είτε άμεσα είτε έμμεσα, οντότητες που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως «επιχειρήσεις» καθόσον ασκούν οικονομική δραστηριότητα, όπως είναι οι ποδοσφαιρικοί σύλλογοι.

1. Επί της ερμηνείας του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

- 80 Βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς.

α) Επί της υπάρξεως «αποφάσεως ενώσεως επιχειρήσεων»

- 81 Η εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ στην περίπτωση φορέων όπως η UEFA ή η URBSFA, ως ενώσεως επιχειρήσεων, προϋποθέτει, πρώτον, την απόδειξη της υπάρξεως «αποφάσεως ενώσεως επιχειρήσεων», όπως είναι η απόφαση η οποία συνίσταται, για την οικεία ένωση, στη θέσπιση ή την εφαρμογή κανόνων που έχουν άμεσο αντίκτυπο στους όρους ασκήσεως της οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων που είναι άμεσα ή έμμεσα μέλη της (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Wouters κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 64, και της 28ης Φεβρουαρίου 2013, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas, C-1/12, EU:C:2013:127, σκέψεις 42 έως 45).
- 82 Εν προκειμένω, τούτο ισχύει για τις δύο αποφάσεις ως προς τις οποίες το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο, ήτοι τις αποφάσεις με τις οποίες η UEFA και η URBSFA θέσπισαν κανόνες σχετικά με τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή».

β) Επί του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών

- 83 Δεύτερον, η εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ στην περίπτωση τέτοιων αποφάσεων προϋποθέτει ότι πιθανολογείται επαρκώς ότι οι αποφάσεις αυτές «δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών», κατά τρόπο αισθητό, ασκώντας επιρροή, άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, στις ροές εμπορικών συναλλαγών, κατά τρόπο που θα μπορούσε να εμποδίσει την υλοποίηση ή τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.
- 84 Εν προκειμένω, η γεωγραφική εμβέλεια των επίμαχων στην κύρια δίκη αποφάσεων καθιστά δυνατό, λαμβανομένης υπόψη της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου που υπομνήσθηκε στη σκέψη 43 της παρούσας απόφασης και υπό την επιφύλαξη εξακρίβωσης από το αιτούν δικαστήριο, να γίνει δεκτό ότι πληρούται η ως άνω προϋπόθεση.

γ) Επί της έννοιας της συμπεριφοράς που έχει ως «αντικείμενο» ή ως «αποτέλεσμα» να θίγει τον ανταγωνισμό και επί του χαρακτηρισμού περί υπάρξεως τέτοιας συμπεριφοράς

- 85 Για να γίνει δεκτό, σε συγκεκριμένη περίπτωση, ότι συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, απαιτείται, σύμφωνα με το ίδιο το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, να αποδειχθεί είτε ότι η συγκεκριμένη συμπεριφορά έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού είτε ότι η επίμαχη συμπεριφορά έχει τέτοιο αποτέλεσμα (πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, σ. 321, και της 29ης Ιουνίου 2023, Super Bock Bebidas, C-211/22, EU:C:2023:529, σκέψη 31).
- 86 Προς τούτο, πρέπει να εξετασθεί, σε πρώτο στάδιο, το αντικείμενο της επίμαχης συμπεριφοράς. Σε περίπτωση κατά την οποία, κατά το πέρας της συγκεκριμένης εξετάσεως, αποδεικνύεται ότι η συμπεριφορά έχει αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό, παρέλκει η εξέταση του αποτελέσματός της επί του ανταγωνισμού. Επομένως, μόνο σε περίπτωση κατά την οποία η εν λόγω συμπεριφορά δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο απαιτείται να εξετασθεί, σε δεύτερο στάδιο, το αποτέλεσμα αυτό (πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, σ. 321, και της 26ης Νοεμβρίου 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, σκέψεις 16 και 17).
- 87 Η εξέταση που πρέπει να πραγματοποιηθεί διαφέρει αναλόγως αν αφορά το ζήτημα αν η επίμαχη συμπεριφορά έχει ως «αντικείμενο» ή ως «αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι καθεμία από τις δύο αυτές έννοιες υπόκειται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς και σε διαφορετικούς κανόνες περί αποδείξεως [πρβλ. απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψη 63].
- 1) Επί της υπάρξεως συμπεριφοράς έχουσας ως «αντικείμενο» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού*
- 88 Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή συνοψίζεται, ιδίως, στις αποφάσεις της 23ης Ιανουαρίου 2018, F. Hoffmann-La Roche κ.λπ. (C-179/16, EU:C:2018:25, σκέψη 78), και της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ. (C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψη 67), η έννοια του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό «αντικειμένου», μολονότι δεν αποτελεί, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 85 και 86 της παρούσας αποφάσεως, εξαίρεση από την έννοια του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό «αποτελέσματος», πρέπει εντούτοις να ερμηνεύεται στενά.
- 89 Επομένως, η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνευθεί ως παραπέμπουσα αποκλειστικώς σε ορισμένα είδη συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων τα οποία αποδεικνύονται αρκούντως επιβλαβή για τον ανταγωνισμό ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέλκει η εξέταση των αποτελεσμάτων τους. Πράγματι, μπορεί να γίνει δεκτό ότι ορισμένες μορφές συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων παραβιάζουν, ως εκ της φύσεώς τους, την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού [πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, σ. 321· της 23ης Ιανουαρίου 2018, F. Hoffmann-La Roche κ.λπ., C-179/16, EU:C:2018:25, σκέψη 78, και της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψη 67].
- 90 Μεταξύ των συμπεριφορών που πρέπει να χαρακτηρίζονται ως τέτοιες καταλέγονται, πρωτίστως, ορισμένες μορφές συμπαιγνίας ιδιαιτέρως επιβλαβείς για τον ανταγωνισμό, όπως οι οριζόντιες συμπράξεις που έχουν ως αποτέλεσμα τον καθορισμό των τιμών, τον περιορισμό της παραγωγικής ικανότητας ή την κατανομή της πελατείας. Πράγματι, τα εν λόγω είδη

συμπεριφοράς δύνανται να επιφέρουν αύξηση των τιμών ή μείωση της παραγωγής και, επομένως της προσφοράς, με τελικό αποτέλεσμα την κακή χρήση των πόρων, εις βάρος των επιχειρηματιών-χρηστών και των καταναλωτών (πρβλ. αποφάσεις της 20ής Νοεμβρίου 2008, Beef Industry Development Society και Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, σκέψεις 17 και 33· της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 51, και της 16ης Ιουλίου 2015, ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, σκέψη 32).

- 91 Χωρίς να είναι οπωσδήποτε εξίσου επιζήμια για τον ανταγωνισμό, και άλλα είδη συμπεριφοράς μπορούν επίσης να θεωρηθούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, ότι έχουν αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό. Τούτο ισχύει, μεταξύ άλλων, για ορισμένα είδη οριζόντιων συμφωνιών πλην των συμπράξεων, όπως για εκείνες που έχουν ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των ανταγωνιστριών επιχειρήσεων από την αγορά [πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψεις 76, 77, 83 έως 87 και 101, και της 25ης Μαρτίου 2021, Lundbeck κατά Επιτροπής, C-591/16 P, EU:C:2021:243, σκέψεις 113 και 114], ή ακόμη για ορισμένα είδη αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο τον συντονισμό της συμπεριφοράς των μελών τους, ιδίως όσον αφορά τις τιμές (πρβλ. απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 1987, Verband der Sachversicherer κατά Επιτροπής, 45/85, EU:C:1987:34, σκέψη 41).
- 92 Προκειμένου να διαπιστωθεί, σε συγκεκριμένη περίπτωση, αν μια συμφωνία, μια απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή μια εναρμονισμένη πρακτική είναι, ως εκ της φύσεώς της, αρκούντως επιβλαβής για τον ανταγωνισμό ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, απαιτείται να εξετασθεί, πρώτον, το περιεχόμενο της επίμαχης συμφωνίας, αποφάσεως ή πρακτικής, δεύτερον, το οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και, τρίτον, οι σκοποί των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη με την εν λόγω συμφωνία, απόφαση ή πρακτική (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 53, και της 23ης Ιανουαρίου 2018, F. Hoffmann-La Roche κ.λπ., C-179/16, EU:C:2018:25, σκέψη 79).
- 93 Συναφώς, κατ' αρχάς, όσον αφορά το οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η επίμαχη συμπεριφορά, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η φύση των επηρεαζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, καθώς και οι πραγματικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία και τη διάρθρωση του οικείου τομέα ή των οικείων τομέων ή των σχετικών αγορών (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 53, και της 23ης Ιανουαρίου 2018, F. Hoffmann-La Roche κ.λπ., C-179/16, EU:C:2018:25, σκέψη 80). Αντιθέτως, όπως προκύπτει από τη μνημονευόμενη στις σκέψεις 85 και 86 της παρούσας απόφασης νομολογία ουδόλως απαιτείται να εξετάζονται και, κατά μείζονα λόγο, να αποδεικνύονται τα πραγματικά ή δυνητικά, αρνητικά ή θετικά αποτελέσματα της εν λόγω συμπεριφοράς αυτής ως προς τον ανταγωνισμό.
- 94 Εν συνεχεία, όσον αφορά τους επιδιωκόμενους με την επίμαχη συμπεριφορά σκοπούς, πρέπει να προσδιορισθούν οι αντικειμενικοί σκοποί των οποίων η επίτευξη επιδιώκεται με τη συμπεριφορά αυτή όσον αφορά τον ανταγωνισμό. Αντιθέτως, το γεγονός ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ενήργησαν χωρίς να έχουν την πρόθεση να παρεμποδίσουν, να περιορίσουν ή να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό και το γεγονός ότι επιδίωξαν ορισμένους θεμιτούς σκοπούς δεν έχουν καθοριστική σημασία για την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (πρβλ. αποφάσεις της 6ης Απριλίου 2006, General Motors κατά Επιτροπής, C-551/03 P, EU:C:2006:229, σκέψεις 64 και 77 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 20ής Νοεμβρίου 2008, Beef Industry Development Society και Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, σκέψη 21).

- 95 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως κρίνει ότι συμφωνίες που αποσκοπούν στη στεγανοποίηση των αγορών σύμφωνα με τα εθνικά σύνορα, τείνουν να ανασυστήσουν τα στεγανά των εθνικών αγορών ή παρακωλύουν την οικονομική αλληλοδιείσδυση των εθνικών αγορών ενδέχεται να αντιβαίνουν στον σκοπό των Συνθηκών ΕΕ και ΛΕΕ, που συνίσταται στην ολοκλήρωση των αγορών αυτών με την εγκαθίδρυση της εσωτερικής αγοράς, και ότι, για τον λόγο αυτό, πρέπει να χαρακτηρίζονται, κατ' αρχήν, ως συμφωνίες που έχουν «ως αντικείμενο» τον περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2008, Σωτ. Λέλος και Σία κ.λπ., C-468/06 έως C-478/06, EU:C:2008:504, σκέψη 65 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 4ης Οκτωβρίου 2011, Football Association Premier League κ.λπ., C-403/08 και C-429/08, EU:C:2011:631, σκέψη 139).
- 96 Η ως άνω νομολογία, η οποία εφαρμόστηκε και στην περίπτωση άλλων συμπεριφορών πλην των συμφωνιών, ανεξαρτήτως αν αυτές προέρχονται από επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων (πρβλ. αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1972, Vereeniging van Cementhandelaren κατά Επιτροπής, 8/72, EU:C:1972:84, σκέψεις 23 έως 25 και 29, και της 16ης Σεπτεμβρίου 2008, Σωτ. Λέλος και Σία κ.λπ., C-468/06 έως C-478/06, EU:C:2008:504, σκέψη 66), στηρίζεται στο ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, η θέσπιση των κανόνων ανταγωνισμού που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του σκοπού της εγκαθίδρυσης της αγοράς αυτής, τον οποίο το άρθρο 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ αναθέτει, μεταξύ άλλων, στην Ένωση (πρβλ. απόφαση της 12ης Μαΐου 2022, Servizio Elettrico Nazionale κ.λπ., C-377/20, EU:C:2022:379, σκέψεις 42 και 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Συγκεκριμένα, συμπεριφορές οι οποίες στεγανοποιούν τις αγορές με βάση τα εθνικά σύνορα, ανασυστήνουν τα στεγανά τους ή παρακωλύουν την οικονομική αλληλοδιείσδυσή τους, εξουδετερώνουν τα οφέλη που θα μπορούσαν να αντλήσουν οι καταναλωτές από τον πραγματικό και ανόθευτο ανταγωνισμό στην εσωτερική αγορά (πρβλ. απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2008, Σωτ. Λέλος και Σία κ.λπ., C-468/06 έως C-478/06, EU:C:2008:504, σκέψη 66).
- 97 Ως εκ τούτου, ο χαρακτηρισμός του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αντικείμενου, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, έχει γίνει δεκτός σε περιπτώσεις διαφόρων μορφών συμπράξεων που αποσκοπούν ή τείνουν να περιορίσουν τον ανταγωνισμό σύμφωνα με τα εθνικά σύνορα, είτε πρόκειται, μεταξύ άλλων, για παρεμπόδιση ή περιορισμό του παράλληλου εμπορίου είτε για διασφάλιση απόλυτης εδαφικής προστασίας στους κατόχους αποκλειστικών δικαιωμάτων ή για περιορισμό, υπό άλλες μορφές, του διασυνοριακού ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά (πρβλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2009, GlaxoSmithKline Services κ.λπ. κατά Επιτροπής κ.λπ., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψη 61, και της 4ης Οκτωβρίου 2011, Football Association Premier League κ.λπ., C-403/08 και C-429/08, EU:C:2011:631, σκέψεις 139 έως 142).
- 98 Τέλος, ο χαρακτηρισμός συγκεκριμένης συμπεριφοράς ως έχουσας ως «αντικείμενο» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να καταδεικνύει τους ακριβείς λόγους για τους οποίους η συμπεριφορά αυτή είναι αρκούντως επιβλαβής για τον ανταγωνισμό, ώστε να δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός της ως έχουσας το συγκεκριμένο αντικείμενο (πρβλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 69).

2) *Επί της υπάρξεως συμπεριφοράς έχουσας ως «αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού*

- 99 Η έννοια της συμπεριφοράς που έχει αντίθετο προς τον ανταγωνισμό «αποτέλεσμα» καταλαμβάνει κάθε συμπεριφορά η οποία δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει «αντικείμενο» αντίθετο προς τον ανταγωνισμό, υπό την προϋπόθεση ότι αποδεικνύεται ότι η συμπεριφορά αυτή έχει ως πραγματικό ή δυνητικό αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, τούτο δε κατά τρόπο αισθητό [πρβλ. αποφάσεις της 28ης Μαΐου 1998, Deere κατά Επιτροπής, C-7/95 P, EU:C:1998:256, σκέψη 77, και της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψη 117].
- 100 Προς τούτο, απαιτείται να εξετασθεί η λειτουργία του ανταγωνισμού εντός του πραγματικού πλαισίου όπου θα διεξαγόταν εάν δεν υφίστατο η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική [αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, LTM, 56/65, EU:C:1966:38, σ. 360, και της 30ής Ιανουαρίου 2020, Generics (UK) κ.λπ., C-307/18, EU:C:2020:52, σκέψη 118], προσδιοριζομένης της αγοράς ή των αγορών στις οποίες η συμπεριφορά αυτή προορίζεται να παράγει τα αποτελέσματά της και, εν συνεχεία, διά του χαρακτηρισμού των αποτελεσμάτων, είτε είναι πραγματικά είτε δυνητικά. Η συγκεκριμένη εξέταση προϋποθέτει αφ' εαυτής ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των κρίσιμων περιστάσεων.

3) *Επί του ζητήματος αν κανόνες οι οποίοι επιβάλλουν στους συλλόγους υποχρέωση να έχουν στο δυναμικό τους ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν «καταρτισθεί στην ημεδαπή» συνιστούν απόφαση ενώσεων επιχειρήσεων έχουσα ως «αντικείμενο» ή ως «αποτέλεσμα» τον περιορισμό του ανταγωνισμού*

- 101 Εν προκειμένω, όσον αφορά το περιεχόμενο των κανόνων της UEFA και της URBSFA ως προς τους οποίους το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι οι κανόνες αυτοί επιβάλλουν στους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους που μετέχουν σε διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις των εν λόγω ενώσεων να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται ώστε να μπορούν να θεωρηθούν «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή», όπως ορίζονται από τους εν λόγω κανόνες, επ' απειλή κυρώσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, περιορίζουν, ως εκ της φύσεώς τους, τη δυνατότητα των εν λόγω συλλόγων να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα ποδοσφαιριστές που δεν πληρούν τις συγκεκριμένες απαιτήσεις.
- 102 Αφετέρου, από τα στοιχεία που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι ο ως άνω περιορισμός της δυνατότητας των συλλόγων να συγκροτούν ελεύθερα τις ομάδες τους λειτουργεί με δύο διαφορετικούς τρόπους. Συγκεκριμένα, οι κανόνες της UEFA και της URBSFA επιβάλλουν στους συλλόγους την υποχρέωση να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» και οι οποίοι, στην πράξη, δεν έχουν καταρτισθεί κατ' ανάγκη από τον σύλλογο που τους απασχολεί, αλλά από οιονδήποτε σύλλογο μέλος της ίδιας εθνικής ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας με αυτόν, ανεξαρτήτως του τόπου στον οποίο αυτός βρίσκεται εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της συγκεκριμένης ομοσπονδίας. Κατά το μέτρο αυτό, ο περιορισμός τον οποίο εισάγουν οι εν λόγω κανόνες λειτουργεί, στην πράξη, στο επίπεδο της οικείας ομοσπονδίας, επομένως σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, οι κανόνες της UEFA επιβάλλουν επίσης στους εν λόγω συλλόγους να περιλαμβάνουν, μεταξύ των «ποδοσφαιριστών οι οποίοι έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» και τους οποίους οφείλουν να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα, έναν

ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών οι οποίοι έχουν πράγματι καταρτισθεί από τον σύλλογο που τους απασχολεί. Επομένως, ο περιορισμός τον οποίο εισάγουν λειτουργεί στο επίπεδο του οικείου συλλόγου.

- 103 Όσον αφορά το οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι κανόνες σχετικά με τους οποίους το αιτούν δικαστήριο υποβάλλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, κατ' αρχάς, ότι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης φύσης των «προϊόντων» που αποτελούν, από οικονομική άποψη, οι αθλητικές διοργανώσεις, επιτρέπεται εν γένει στις αρμόδιες για ένα άθλημα ενώσεις ή ομοσπονδίες, όπως η UEFA και η URBSFA, να θεσπίζουν κανόνες που αφορούν, μεταξύ άλλων, τις διοργανώσεις στον χώρο του συγκεκριμένου αθλήματος, την ομαλή διεξαγωγή τους και τη συμμετοχή των αθλητών σε αυτές (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2000, *Deliège*, C-51/96 και C-191/97, EU:C:2000:199, σκέψεις 67 και 68, και της 13ης Ιουνίου 2019, *TopFit και Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψη 60), εφόσον οι εν λόγω ενώσεις ή ομοσπονδίες δεν περιορίζουν, με τον τρόπο αυτό, την άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που απονέμει το δίκαιο της Ένωσης στους ιδιώτες (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 81 και 83, και της 13ης Ιουνίου 2019, *TopFit και Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψη 52).
- 104 Εν συνεχεία, οι ιδιαιτερότητες του επαγγελματικού ποδοσφαίρου και των οικονομικών δραστηριοτήτων τις οποίες συνεπάγεται η άσκηση του αθλήματος αυτού οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι θεμιτό, για ενώσεις όπως η UEFA και η URBSFA, να ρυθμίζουν, ειδικότερα, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι μπορούν να συγκροτούν τις ομάδες που μετέχουν σε διασυλλογικές διοργανώσεις εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας τους.
- 105 Πράγματι, το συγκεκριμένο άθλημα, το οποίο έχει εντός της Ένωσης ιδιαίτερη σημασία, όχι μόνον κοινωνική και πολιτιστική (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 106, και της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 40), αλλά και επικοινωνιακή, χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων ιδιαιτεροτήτων, από τη διεξαγωγή πολυάριθμων διοργανώσεων τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, στις οποίες μετέχει πολύ μεγάλος αριθμός συλλόγων και ποδοσφαιριστών. Επιπλέον, όπως και ορισμένα άλλα αθλήματα, έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα το γεγονός ότι δικαίωμα συμμετοχής στις διοργανώσεις αυτές έχουν μόνον ομάδες οι οποίες έχουν επιτύχει ορισμένες αθλητικές επιδόσεις (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 132), δεδομένου ότι η διεξαγωγή των εν λόγω διοργανώσεων στηρίζεται στην αναμέτρηση και τον σταδιακό αποκλεισμό των ομάδων αυτών. Κατά συνέπεια, στηρίζεται κατ' ουσίαν στην αθλητική αξία, η οποία μπορεί να διασφαλισθεί μόνον εφόσον όλες οι μετέχουσες ομάδες έχουν συγκροτηθεί υπό ομοιογενείς ρυθμιστικούς και τεχνικούς όρους, οι οποίοι εξασφαλίζουν σε ορισμένο βαθμό την ισότητα ευκαιριών.
- 106 Τέλος, οι πραγματικές συνθήκες υπό τις οποίες λειτουργεί η «αγορά» την οποία συνιστούν, από οικονομική άποψη, οι διοργανώσεις επαγγελματικού ποδοσφαίρου εξηγούν το ότι οι κανόνες που μπορούν να θεσπίσουν ενώσεις όπως η UEFA και η URBSFA, ειδικότερα δε οι κανόνες που αφορούν την οργάνωση και την ομαλή διεξαγωγή των διοργανώσεων που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία τους, μπορούν να συνεχίσουν να παραπέμπουν, σε ορισμένα σημεία και σε ορισμένο βαθμό, σε μια απαίτηση ή ένα κριτήριο εθνικού χαρακτήρα. Πράγματι, από λειτουργική άποψη, το συγκεκριμένο άθλημα χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη διασυλλογικών διοργανώσεων και διοργανώσεων μεταξύ ομάδων αντιπροσωπευτικών των εθνικών ποδοσφαιρικών ομοσπονδιών, η σύνθεση των οποίων μπορεί θεμιτώς να υπόκειται στην τήρηση «ρητρών ιθαγένειας»,

λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης φύσης των αναμετρήσεων αυτών (πρβλ. απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 127 και 128 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 107 Όσον τον σκοπό τον οποίο επιδιώκουν αντικειμενικώς οι επίμαχοι στην κύρια δίκη κανόνες, ως προς τον ανταγωνισμό, από τα στοιχεία που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο σχετικά με το περιεχόμενο των συγκεκριμένων κανόνων προκύπτει ότι οι τελευταίοι περιορίζουν ή ελέγχουν μία από τις ουσιώδεις παραμέτρους του ανταγωνισμού στον οποίο μπορούν να επιδίδονται οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι, ήτοι την πρόσληψη ταλαντούχων ποδοσφαιριστών, ανεξαρτήτως του συλλόγου και του τόπου στον οποίο έχουν καταρτισθεί, οι οποίοι είναι ικανοί να παράσχουν στην ομάδα τους τη δυνατότητα να νικήσει στο πλαίσιο αναμέτρησης με αντίπαλη ομάδα. Από την άποψη αυτή, η Βελγική Κυβέρνηση προσέθεσε, ορθώς, ότι ο περιορισμός αυτός μπορεί να επηρεάσει τον ανταγωνισμό στον οποίο μπορούν να επιδίδονται οι σύλλογοι όχι μόνο στην «αγορά προηγούμενης βαθμίδας ή εφοδιασμού» που συνιστά, από οικονομική άποψη, η πρόσληψη ποδοσφαιριστών, αλλά και στην «αγορά επόμενης βαθμίδας» που συνιστούν, υπό την ίδια οπτική, οι διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις.
- 108 Εντούτοις, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες είναι, ως εκ της φύσεώς τους, αρκούντως επιβλαβείς για τον ανταγωνισμό ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν ως «αντικείμενο» τον περιορισμό του ανταγωνισμού.
- 109 Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 92 της παρούσας απόφασης, το περιεχόμενο των εν λόγω κανόνων και να διαπιστώσει αν οι κανόνες αυτοί περιορίζουν, σε επαρκή βαθμό ώστε να θεωρηθούν επιβλαβείς για τον ανταγωνισμό ως εκ του «αντικειμένου», την πρόσβαση των επαγγελματικών ποδοσφαιρικών συλλόγων στους ουσιώδεις για την επιτυχία τους «πόρους» που είναι, από οικονομική άποψη, οι ήδη καταρτισθέντες ποδοσφαιριστές, επιβάλλοντάς τους την υποχρέωση να προσλαμβάνουν έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή, εις βάρος του διασυνοριακού ανταγωνισμού στον οποίο θα μπορούσαν κανονικά να επιδίδονται προσλαμβάνοντας ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί σε άλλες εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες. Το ποσοστό των εν λόγω ποδοσφαιριστών έχει, από την άποψη αυτή, ιδιαίτερη σημασία.
- 110 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται επίσης να λάβει υπόψη, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 70 έως 73, 93 και 94 της παρούσας απόφασης, το οικονομικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου θεσπίστηκαν οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες, καθώς και τις ιδιαιτερότητες του ποδοσφαίρου, και να εκτιμήσει αν η θέσπιση των εν λόγω κανόνων αποσκοπούσε ή όχι στον περιορισμό της πρόσβασης των συλλόγων στους ως άνω πόρους, στη στεγανοποίηση ή ανασύσταση των στεγανών στις αγορές σύμφωνα με τα εθνικά σύνορα ή στην παρακώλυση της οικονομικής αλληλοδιείσδυσης των εθνικών αγορών, δημιουργώντας μια μορφή «εθνικής προτίμησης».
- 111 Εάν το αιτούν δικαστήριο αποφανθεί, κατά το πέρας της εξέτασής του, ότι οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες είναι αρκούντως επιβλαβείς ώστε να δικαιολογείται η διαπίστωση ότι έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού και ότι, κατά συνέπεια, εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, παρέλκει η εξέταση των πραγματικών ή δυνητικών αποτελεσμάτων τους.
- 112 Σε αντίθετη περίπτωση, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει τα αποτελέσματα αυτά.

δ) Επί της δυνατότητας να θεωρηθεί ότι ορισμένες συμπεριφορές ειδικώς δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

- 113 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι δεν εμπίπτουν οπωσδήποτε στην απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ όλες οι συμφωνίες επιχειρήσεων ή οι αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων που περιορίζουν την ελευθερία δράσεως των μερών της συμφωνίας ή των υπόχρεων σε συμμόρφωση προς τις αποφάσεις αυτές. Συγκεκριμένα, η εξέταση του οικονομικού και νομικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται ορισμένες από τις εν λόγω συμφωνίες και αποφάσεις μπορεί να οδηγήσει στη διαπίστωση, πρώτον, ότι δικαιολογούνται από την επιδίωξη ενός ή πλειόνων θεμιτών σκοπών γενικού συμφέροντος που δεν έχουν, αφ' εαυτών, αντίθετο προς τον ανταγωνισμό χαρακτήρα, δεύτερον, ότι τα συγκεκριμένα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επιδίωξη των σκοπών αυτών είναι πράγματι αναγκαία προς τούτο και, τρίτον, ότι, ακόμη και αν αποδειχθεί ότι τα μέσα αυτά έχουν ως εγγενές αποτέλεσμα τον περιορισμό ή τη νόθευση, τουλάχιστον δυνητικώς, του ανταγωνισμού, το εγγενές αποτέλεσμα δεν υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο, ιδίως εξαλείφοντας κάθε ανταγωνισμό. Η νομολογία αυτή δύναται να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση, ιδίως, συμφωνιών ή αποφάσεων που λαμβάνουν τη μορφή κανόνων οι οποίοι θεσπίζονται από μια ένωση, όπως μια επαγγελματική ή αθλητική ένωση, με σκοπό την επιδίωξη ορισμένων σκοπών ηθικού ή δεοντολογικού χαρακτήρα και, γενικότερα, τη ρύθμιση της ασκήσεως μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, εφόσον η εν λόγω ένωση αποδεικνύει ότι πληρούνται οι προμνημονευθείσες προϋποθέσεις (πρβλ. αποφάσεις της 19ης Φεβρουαρίου 2002, *Wouters* κ.λπ., C-309/99, EU:C:2002:98, σκέψη 97· της 18ης Ιουλίου 2006, *Meca-Medina* και *Majcen* κατά Επιτροπής, C-519/04 P, EU:C:2006:492, σκέψεις 42 έως 48, και της 28ης Φεβρουαρίου 2013, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*, C-1/12, EU:C:2013:127, σκέψεις 93, 96 και 97).
- 114 Ειδικότερα, στον τομέα του αθλητισμού, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή του, ότι η ρύθμιση για την καταπολέμηση της φαρμακοδιεγέρσεως που είχε θεσπίσει η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαγορεύσεως, μολονότι περιορίζει την ελευθερία δράσεως των αθλητών και έχει ως εγγενές αποτέλεσμα τον περιορισμό του δυνητικού ανταγωνισμού μεταξύ τους, καθορίζοντας όριο πέραν του οποίου η παρουσία νανδρολόνης συνιστά φαρμακοδιέγερση, με σκοπό να προασπίσει την έντιμη, αδιάβλητη και αντικειμενική διεξαγωγή των αθλητικών αγώνων, να διασφαλίσει την ισότητα ευκαιριών μεταξύ των αθλητών, την προστασία της υγείας τους και τον σεβασμό των ηθικών αξιών στις οποίες βασίζεται ο αθλητισμός και μεταξύ των οποίων καταλέγεται η επιβράβευση της αθλητικής αξίας (πρβλ. απόφαση της 18ης Ιουλίου 2006, *Meca-Medina* και *Majcen* κατά Επιτροπής, C-519/04 P, EU:C:2006:492, σκέψεις 43 έως 55).
- 115 Αντιθέτως, η νομολογία που μνημονεύεται στη σκέψη 113 της παρούσας απόφασης δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση συμπεριφορών οι οποίες δεν έχουν απλώς ως εγγενές «αποτέλεσμα» τον περιορισμό, τουλάχιστον δυνητικώς, του ανταγωνισμού, διά του περιορισμού της ελευθερίας δράσης ορισμένων επιχειρήσεων, αλλά είναι σε τέτοιο βαθμό επιζήμιες για τον ανταγωνισμό, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν ακριβώς ως «αντικείμενο» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, μόνον αν κατόπιν της εξετάσεως της επίμαχης σε συγκεκριμένη περίπτωση συμπεριφοράς προκύπτει ότι η εν λόγω συμπεριφορά δεν έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, καθίσταται, εν συνεχεία, αναγκαίο να κριθεί αν η συμπεριφορά εμπίπτει ενδεχομένως στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω νομολογίας (πρβλ. αποφάσεις της 28ης Φεβρουαρίου 2013, *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas*, C-1/12, EU:C:2013:127,

σκέψη 69^ο της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, API κ.λπ., C-184/13 έως C-187/13, C-194/13, C-195/13 και C-208/13, EU:C:2014:2147, σκέψη 49, και της 23ης Νοεμβρίου 2017, CHEZ Elektro Bulgaria και FrontEx International, C-427/16 και C-428/16, EU:C:2017:890, σκέψεις 51, 53, 56 και 57).

- 116 Επομένως, συμπεριφορές οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού μπορούν να εξαιρεθούν από την απαγόρευση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ μόνον κατ' εφαρμογήν του άρθρου 101, παράγραφος 3, και εφόσον πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που προβλέπει η εν λόγω διάταξη (πρβλ. απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, Beef Industry Development Society και Barry Brothers, C-209/07, EU:C:2008:643, σκέψη 21).
- 117 Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, μόνον αν το αιτούν δικαστήριο αποφανθεί, μετά την εξέταση των επίμαχων στην κύρια δίκη κανόνων, ότι οι επίμαχοι κανόνες δεν έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, πλην όμως έχουν τέτοιο αποτέλεσμα, οφείλει να εξακριβώσει αν οι κανόνες πληρούν τις προϋποθέσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 113 της παρούσας απόφασης, λαμβάνοντας υπόψη, στο συγκεκριμένο πλαίσιο, τους σκοπούς τους οποίους προβάλλουν, μεταξύ άλλων, οι εμπλεκόμενες στην υπόθεση της κύριας δίκης αθλητικές ενώσεις, και οι οποίοι συνίστανται στη διασφάλιση της ομοιογένειας των συνθηκών υπό τις οποίες συγκροτούνται οι ομάδες που μετέχουν στις διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις των εν λόγω ενώσεων καθώς και στην ενθάρρυνση της κατάρτισης νέων επαγγελματιών ποδοσφαιριστών.

2. Επί της ερμηνείας του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ

- 118 Από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ προκύπτει ότι κάθε συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική που αποδεικνύεται αντίθετη προς τις διατάξεις του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, λόγω του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό είτε αντικειμένου είτε αποτελέσματός της, μπορεί να τύχει εξαιρέσεως αν πληροί το σύνολο των προβλεπόμενων προς τούτο προϋποθέσεων (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1985, Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής, 42/84, EU:C:1985:327, σκέψη 38, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 230), επισημαινόμενου ότι οι προϋποθέσεις αυτές είναι αυστηρότερες από εκείνες που μνημονεύονται στη σκέψη 113 της παρούσας αποφάσεως.
- 119 Κατά το άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το ευεργέτημα της εφαρμογής της εν λόγω εξαιρέσεως σε συγκεκριμένη περίπτωση εξαρτάται από τέσσερις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται σωρευτικώς. Πρώτον, πρέπει να πιθανολογείται επαρκώς (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, GlaxoSmithKline Services κ.λπ. κατά Επιτροπής κ.λπ., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψη 95), ότι η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική πρέπει να καθιστά δυνατή τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, συμβάλλοντας είτε στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών είτε στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου. Δεύτερον, πρέπει να πιθανολογείται, στον ίδιο βαθμό, ότι εξασφαλίζεται στους χρήστες δίκαιο μέρος από το όφελος που προκύπτει από την εν λόγω βελτίωση της αποτελεσματικότητας. Τρίτον, η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ή πρακτική δεν πρέπει να επιβάλλει στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις περιορισμούς που δεν είναι απαραίτητοι για την επίτευξη τέτοιας βελτιώσεως της αποτελεσματικότητας. Τέταρτον, η εν λόγω συμφωνία, απόφαση ή πρακτική δεν πρέπει να παρέχει στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να εξαλείψουν πλήρως τον ουσιαστικό ανταγωνισμό όσον αφορά σημαντικό μέρος των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών.

- 120 Εναπόκειται στον διάδικο που επικαλείται την ως άνω εξαίρεση να αποδείξει, με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία, ότι πληρούνται όλες οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για να τύχει της συγκεκριμένης εξαίρεσης (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1985, *Remia* κ.λπ. κατά Επιτροπής, 42/84, EU:C:1985:327, σκέψη 45, και της 6ης Οκτωβρίου 2009, *GlaxoSmithKline Services* κ.λπ. κατά Επιτροπής κ.λπ., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψη 82). Σε περίπτωση κατά την οποία τα εν λόγω επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία είναι ικανά να υποχρεώσουν τον αντίδικο να τα αντικρούσει κατά τρόπο πειστικό, μπορεί, ελλείψει της αντίκρουσης αυτής, να συναχθεί ότι ο διάδικος που επικαλείται το άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ εκπλήρωσε το βάρος αποδείξεως που έφερε (πρβλ. αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, *Aalborg Portland* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, EU:C:2004:6, σκέψη 79, και της 6ης Οκτωβρίου 2009, *GlaxoSmithKline Services* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψη 83).
- 121 Ειδικότερα, όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 119 της παρούσας αποφάσεως, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας την οποία καθιστά δυνατή η εν λόγω συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική δεν αντιστοιχεί σε οποιοδήποτε πλεονέκτημα αποκομίζουν οι μετέχουσες επιχειρήσεις από την επίμαχη συμφωνία, απόφαση ή πρακτική στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητάς τους, αλλά αποκλειστικώς στα αισθητά αντικειμενικά πλεονεκτήματα των οποίων την επίτευξη καθιστά δυνατή η εν λόγω συμφωνία, απόφαση ή πρακτική, εξεταζόμενη ειδικώς, στους διάφορους οικείους τομείς ή αγορές. Επιπλέον, για να γίνει δεκτό ότι πληρούται η πρώτη αυτή προϋπόθεση, δεν πρέπει μόνον να αποδειχθεί η ύπαρξη και η έκταση της εν λόγω βελτίωσης της αποτελεσματικότητας, αλλά και να καταδειχθεί ότι η συγκεκριμένη βελτίωση δύναται να αντισταθμίσει τα προβλήματα που προκαλούνται από την η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ή πρακτική ως προς τον ανταγωνισμό (πρβλ. απόφαση της 13ης Ιουλίου 1966, *Consten και Grundig* κατά Επιτροπής, 56/64 και 58/64, EU:C:1966:41, σ. 502, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, *MasterCard* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψεις 232, 234 και 236, καθώς και, κατ' αναλογία, της 27ης Μαρτίου 2012, *Post Danmark*, C-209/10, EU:C:2012:172, σκέψη 43).
- 122 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 119 της παρούσας αποφάσεως, αυτή συνεπάγεται ότι πρέπει να αποδειχθεί ότι η βελτίωση της αποτελεσματικότητας την οποία πρέπει να καθιστά δυνατή η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική έχει ευνοϊκά αποτελέσματα για το σύνολο των χρηστών, είτε πρόκειται για επαγγελματίες είτε για ενδιάμεσους ή τελικούς καταναλωτές, στους οικείους τομείς ή αγορές (πρβλ. αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 2006, *Asnef-Equifax και Administración del Estado*, C-238/05, EU:C:2006:734, σκέψη 70, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, *MasterCard* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψεις 236 και 242).
- 123 Ως εκ τούτου, σε περίπτωση κατά την οποία η αντιβαίνουσα στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ συμπεριφορά είναι αντίθετη προς τον ανταγωνισμό ως εκ του αντικειμένου, ήτοι είναι αρκούντως επιβλαβής για τον ανταγωνισμό και είναι, εξάλλου, ικανή να επηρεάσει διάφορες κατηγορίες χρηστών ή καταναλωτών, πρέπει να εξετασθεί αν και, ενδεχομένως, σε ποιο βαθμό η επίμαχη συμπεριφορά, παρά τον επιβλαβή για τον ανταγωνισμό χαρακτήρα της, έχει ευνοϊκά αποτελέσματα για καθεμία από τις κατηγορίες αυτές.
- 124 Όσον αφορά την τρίτη προϋπόθεση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 119 της παρούσας απόφασης, σχετικά με τον απαραίτητο ή αναγκαίο χαρακτήρα της επίμαχης συμπεριφοράς, η προϋπόθεση αυτή συνεπάγεται εκτίμηση και σύγκριση των συνεπειών της συμπεριφοράς και των εναλλακτικών μέτρων των οποίων η λήψη μπορεί πράγματι να εξετασθεί, προκειμένου να

καθορισθεί αν η προσδοκώμενη από την εν λόγω συμπεριφορά βελτίωση της αποτελεσματικότητας μπορεί να επιτευχθεί με μέτρα λιγότερο περιοριστικά για τον ανταγωνισμό. Αντιθέτως, η συγκεκριμένη προϋπόθεση δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη δυνατότητα κατά το δοκούν επιλογής μεταξύ συμπεριφοράς και εναλλακτικών μέτρων σε περίπτωση κατά την οποία δεν προκύπτει ότι τα δεύτερα περιορίζουν σε μικρότερο βαθμό τον ανταγωνισμό.

- 125 Όσον αφορά την τέταρτη προϋπόθεση που υπομνήσθηκε στη σκέψη 119 της παρούσας απόφασης, ο έλεγχος της τήρησής της, σε συγκεκριμένη περίπτωση, προϋποθέτει εξέταση των στοιχείων ποσοτικής και ποιοτικής φύσεως που χαρακτηρίζουν τη λειτουργία του ανταγωνισμού στους οικείους τομείς ή αγορές, προκειμένου να καθορισθεί αν η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική παρέχει στις μετέχουσες επιχειρήσεις τη δυνατότητα να εξαλείψουν πλήρως τον ανταγωνισμό ως προς σημαντικό μέρος των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών. Ειδικότερα, στην περίπτωση αποφάσεως ενώσεως επιχειρήσεων ή συμφωνίας στην οποία προσχώρησαν συλλογικώς επιχειρήσεις, το πολύ σημαντικό μερίδιο αγοράς που κατέχουν οι εν λόγω επιχειρήσεις μπορεί να συνιστά, μεταξύ άλλων κρίσιμων περιστάσεων και στο πλαίσιο συνολικής αναλύσεώς τους, ένδειξη της δυνατότητας που παρέχει στις μετέχουσες επιχειρήσεις η εν λόγω απόφαση ή συμφωνία, λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου και του αντικειμένου ή του αποτελέσματός της, να εξαλείψουν πλήρως τον ουσιαστικό ανταγωνισμό, λόγος ο οποίος αποκλείει αφ' εαυτού το ευεργέτημα της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.
- 126 Εν γένει, η εξέταση των διαφόρων προϋποθέσεων που μνημονεύονται στη σκέψη 119 της παρούσας αποφάσεως μπορεί να επιτάσσει να ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι ιδιαιτερότητες του τομέα ή των τομέων ή των αγορών που αφορά η επίμαχη συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική, εάν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες έχουν καθοριστική σημασία για την έκβαση της συγκεκριμένης εξετάσεως (πρβλ. αποφάσεις *GlaxoSmithKline Services* κ.λπ. κατά Επιτροπής κ.λπ., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψη 103, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, *MasterCard* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 236).
- 127 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι η μη τήρηση μίας εκ των τεσσάρων προϋποθέσεων που μνημονεύονται στη σκέψη 119 της παρούσας αποφάσεως αρκεί για να αποκλεισθεί το ευεργέτημα της εξαιρέσεως που προβλέπεται στο άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.
- 128 Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αν οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες πληρούν το σύνολο των προϋποθέσεων που καθιστούν δυνατή την εφαρμογή εξαιρέσεως βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, αφού προηγουμένως δοθεί στους διαδίκους η δυνατότητα να ανταποκριθούν στο βάρος απόδειξης που φέρουν, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 120 της παρούσας απόφασης.
- 129 Επισημαίνεται, πάντως, ως προς την πρώτη από τις προϋποθέσεις αυτές, η οποία αφορά τα αισθητά αντικειμενικά πλεονεκτήματα των οποίων την επίτευξη εντός του οικείου ή των οικείων τομέων ή αγορών πρέπει να καθιστά δυνατή η συμπεριφορά που έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, παρατηρείται ότι οι επίμαχοι στην κύρια δίκη κανόνες μπορούν να ενθαρρύνουν τους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους να προσλαμβάνουν και να καταρτίζουν νέους ποδοσφαιριστές και, επομένως, να εντείνουν τον ανταγωνισμό μέσω της κατάρτισης. Εντούτοις, απόκειται αποκλειστικώς στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων

- επιχειρημάτων και αποδεικτικών στοιχείων, στατιστικής ή άλλης φύσης, που προσκόμισαν ή πρόκειται να προσκομίσουν οι διάδικοι, οικονομικής, ως προς την ύπαρξη του εν λόγω κινήτρου, την έκταση της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας που οφείλεται στο κίνητρο αυτό όσον αφορά την κατάρτιση, καθώς και ως προς το ζήτημα αν η εν λόγω βελτίωση της αποτελεσματικότητας δύναται να αντισταθμίσει τα προβλήματα που προκαλούνται από τους εν λόγω κανόνες από άποψη ανταγωνισμού.
- 130 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, κατά την οποία η επίμαχη συμπεριφορά πρέπει να έχει ευνοϊκά αποτελέσματα για τους χρήστες, είτε πρόκειται για επαγγελματίες είτε για ενδιάμεσους ή τελικούς καταναλωτές, στους διάφορους σχετικούς τομείς ή αγορές, υπογραμμίζεται ότι, εν προκειμένω, στους «χρήστες» περιλαμβάνονται, πρωτίστως, οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι και οι ίδιοι οι ποδοσφαιριστές. Σε αυτούς προστίθενται, ευρύτερα, οι τελικοί «καταναλωτές», δηλαδή, κατά την οικονομική έννοια του όρου, οι θεατές εντός του γηπέδου ή οι τηλεθεατές. Όσον αφορά τους τελευταίους, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ των προτέρων ότι το ενδιαφέρον ορισμένων εξ αυτών για τις διασυλλογικές διοργανώσεις εξαρτάται, μεταξύ άλλων παραμέτρων, από τον τόπο εγκατάστασης των συλλόγων που μετέχουν σε αυτές και από την παρουσία, στις ομάδες των εν λόγω συλλόγων, ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί σε τοπικό επίπεδο. Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί, μεταξύ άλλων, λαμβάνοντας υπόψη τα συγκεκριμένα επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισαν ή πρόκειται να προσκομίσουν οι διάδικοι, επί του ζητήματος αν, στην αγορά την οποία επηρεάζουν πρωτίστως, ήτοι στην αγορά της πρόσληψης ποδοσφαιριστών από τους εν λόγω συλλόγους, οι επίμαχοι στην κύρια δίκη κανόνες έχουν πράγματι ευνοϊκά αποτελέσματα όχι μόνο για τους ποδοσφαιριστές, αλλά και για το σύνολο των συλλόγων, καθώς και στους θεατές και τους τηλεθεατές ή αν, όπως υποστηρίχθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, λειτουργούν στην πράξη προς όφελος ορισμένων κατηγοριών συλλόγων, αλλά, συγχρόνως, και εις βάρος άλλων.
- 131 Όσον αφορά την τρίτη προϋπόθεση, σχετικά με τον απολύτως αναγκαίο χαρακτήρα των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνων, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων επιχειρημάτων και αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν ή πρόκειται να προσκομίσουν οι διάδικοι, αν εναλλακτικά μέτρα όπως τα προβληθέντα ενώπιον του Δικαστηρίου, ήτοι η επιβολή απαιτήσεων σχετικά με την κατάρτιση ποδοσφαιριστών για τη χορήγηση αδειών στους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους, η θέσπιση μηχανισμών χρηματοδότησης ή οικονομικών κινήτρων ιδίως για τους μικρούς συλλόγους, ή ένα σύστημα άμεσης αποζημίωσης των δαπανών στις οποίες υποβάλλονται οι σύλλογοι που παρέχουν κατάρτιση, μπορούν να αποτελέσουν, τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 108 και 109, και της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψεις 41 έως 45), μέτρα λιγότερο περιοριστικά για τον ανταγωνισμό.
- 132 Όσον αφορά την τέταρτη προϋπόθεση, σχετικά με το αν οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες, μολονότι περιορίζουν τον ανταγωνισμό στον οποίο μπορούν να επιδίδονται οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι με την πρόσληψη ήδη καταρτισθέντων ποδοσφαιριστών, εντούτοις δεν εξαλείφουν τον συγκεκριμένο ανταγωνισμό, το καθοριστικό στοιχείο είναι το επίπεδο στο οποίο έχουν οριστεί τα απαιτούμενα ελάχιστα ποσοστά «ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» οι οποίοι πρέπει να δηλώνονται στο φύλλο αγώνα, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των ποδοσφαιριστών που πρέπει να περιλαμβάνονται σε αυτό. Η Επιτροπή επισήμανε, ειδικότερα, ότι, σε σχέση με ανάλογους κανόνες των οποίων επελήφθη, τα εν λόγω ελάχιστα ποσοστά δεν φαίνεται να στερούνται αναλογικού χαρακτήρα, ακόμη και αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι επαγγελματικοί ποδοσφαιρικοί σύλλογοι ενδέχεται στην πραγματικότητα να υποχρεωθούν ή να θελήσουν να

προσλάβουν μεγαλύτερο αριθμό «ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» προκειμένου να αντιμετωπίσουν κινδύνους όπως η επέλευση ατυχημάτων ή ασθενειών. Πάντως, απόκειται αποκλειστικώς στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού.

- 133 Η ως άνω σύγκριση πρέπει να γίνεται αντιπαραβάλλοντας, στο μέτρο του δυνατού, την κατάσταση που προκύπτει από τους επίμαχους περιορισμούς του ανταγωνισμού με την κατάσταση που θα επικρατούσε στην οικεία αγορά αν ο ανταγωνισμός δεν είχε παρεμποδιστεί, περιοριστεί ή νοθευτεί σε αυτή λόγω των συγκεκριμένων περιορισμών.
- 134 Αντιθέτως, το γεγονός ότι οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες έχουν εφαρμογή στο σύνολο των διασυλλογικών διοργανώσεων της UEFA και της URBSFA, καθώς και σε όλους τους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους και σε όλους τους ποδοσφαιριστές που μετέχουν σε αυτούς, δεν είναι καθοριστικής σημασίας. Πράγματι, το στοιχείο αυτό είναι σύμφυτο με την ίδια την ύπαρξη ενώσεων ή ομοσπονδιών που διαθέτουν, εντός συγκεκριμένης περιφέρειας, ρυθμιστική εξουσία η οποία δεσμεύει όλες τις επιχειρήσεις που είναι μέλη τους καθώς και όλα τα πρόσωπα που είναι μέλη των τελευταίων.
- 135 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι:
- το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε κανόνες, θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και εφαρμοζόμενους τόσο από την εν λόγω ένωση όσο και από τις εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της, οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί είτε από τον ίδιο τον σύλλογο είτε εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της εθνικής ομοσπονδίας της οποίας είναι μέλος ο εν λόγω σύλλογος, καθώς και σε κανόνες θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε εθνικό επίπεδο οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της συγκεκριμένης ένωσης, σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται, αφενός, ότι οι εν λόγω αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και, αφετέρου, ότι έχουν είτε ως αντικείμενο είτε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των επαγγελματικών ποδοσφαιρικών συλλόγων, εκτός αν, στη δεύτερη από τις ως άνω περιπτώσεις, αποδεικνύεται, με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία, ότι δικαιολογούνται από την επιδίωξη ενός ή πλειόνων θεμιτών σκοπών και ότι είναι απολύτως αναγκαίες προς τούτο·
 - το άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι τέτοιες αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων δύνανται να εξαιρεθούν από την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται ότι αντιβαίνουν στη δεύτερη αυτή διάταξη, μόνον εφόσον αποδεικνύεται, με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία, ότι πληρούνται όλες οι απαιτούμενες προς τούτο προϋποθέσεις.

Γ. Επί των προδικαστικών ερωτημάτων κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ

1. Επί της ύπαρξης έμμεσης διάκρισης ή εμποδίου στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων

- 136 Πρέπει να επισημανθεί, πρώτον, ότι το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, το οποίο έχει άμεσο αποτέλεσμα, απαγορεύει κάθε μέτρο, είτε αυτό βασίζεται στην ιθαγένεια είτε εφαρμόζεται ανεξαρτήτως ιθαγένειας, το οποίο ενδέχεται να αποβεί δυσμενές για τους υπηκόους της Ένωσης που επιθυμούν να ασκήσουν οικονομική δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους άλλου από το κράτος μέλος καταγωγής τους, εμποδίζοντάς τους ή αποθαρρύνοντάς τους να εγκαταλείψουν το δεύτερο (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 93 έως 96, και της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψεις 33 και 34).
- 137 Εν προκειμένω, όπως εκθέτει το αιτούν δικαστήριο, από το γράμμα και την οικονομία τους προκύπτει ότι κανόνες όπως αυτοί της URBSFA μπορούν, εκ πρώτης όψεως, να αποβούν δυσμενείς για τους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν οικονομική δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους, ήτοι του Βελγίου, άλλου από το κράτος μέλος καταγωγής τους και οι οποίοι δεν πληρούν τις απαιτούμενες από τους κανόνες αυτούς προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, μολονότι οι συγκεκριμένοι κανόνες δεν βασίζονται άμεσα στο κριτήριο της ιθαγένειας ή της διαμονής, εντούτοις στηρίζονται ρητώς σε ένα «εθνικό» συνδεδειγμένο στοιχείο, τούτο δε διττώς, όπως επισήμανε, μεταξύ άλλων, η Επιτροπή. Αφενός, ορίζουν τους «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή» ως αυτούς που έχουν καταρτισθεί σε έναν «βελγικό» σύλλογο. Αφετέρου, επιβάλλουν στους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους που επιθυμούν να μετέχουν στις διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις της URBSFA την υποχρέωση να περιλαμβάνουν στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών τους και να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να χαρακτηρισθούν ως «ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή».
- 138 Επομένως, οι ως άνω κανόνες περιορίζουν τη δυνατότητα των ποδοσφαιριστών που δεν μπορούν να επικαλεστούν ένα τέτοιο «εθνικό» συνδεδειγμένο στοιχείο να περιληφθούν στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών των συλλόγων αυτών και να δηλωθούν στο φύλλο αγώνα, επομένως δε και να αγωνίζονται με τους συγκεκριμένους συλλόγους, περιλαμβανόμενοι στη σύνθεση της ομάδας. Όπως τονίστηκε στη σκέψη 60 της παρούσας απόφασης, το γεγονός ότι πρόκειται για τη συμμετοχή των ποδοσφαιριστών στις ομάδες και όχι τυπικώς για τη δυνατότητα απασχόλησης των ποδοσφαιριστών αυτών είναι άνευ σημασίας, δεδομένου ότι η συμμετοχή σε αγώνες και διοργανώσεις αποτελεί το κύριο αντικείμενο δραστηριότητας των εν λόγω ποδοσφαιριστών.
- 139 Στο μέτρο αυτό, οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες ενδέχεται, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 43 και 44 των προτάσεων του, να εισάγουν έμμεση δυσμενή διάκριση εις βάρος των ποδοσφαιριστών που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, καθόσον ενέχουν τον κίνδυνο να αποβούν κυρίως σε βάρος τους.
- 140 Επομένως, οι κανόνες αυτοί εκ πρώτης όψεως θίγουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, υπό την επιφύλαξη των διακριβώσεων στις οποίες πρέπει να προβεί το αιτούν δικαστήριο.

2. Επί της υπάρξεως ενδεχόμενης δικαιολογήσεως

- 141 Μέτρα μη κρατικής προελεύσεως μπορούν να γίνουν δεκτά, μολονότι παρακωλύουν την ελεύθερη κυκλοφορία την οποία κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ, εφόσον αποδεικνύεται, πρώτον, ότι η λήψη τους δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό γενικού συμφέροντος σύμφωνου προς τη Συνθήκη και, ως εκ τούτου, μη αμιγώς οικονομικής φύσεως και, δεύτερον, ότι τηρούν την αρχή της αναλογικότητας, στοιχείο που συνεπάγεται ότι πρέπει να είναι κατάλληλα για την επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού και να μη βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού μέτρου (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 104· της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 38, και της 13ης Ιουνίου 2019, *TopFit και Biffi*, C-22/18, EU:C:2019:497, σκέψη 48). Όσον αφορά ειδικότερα την προϋπόθεση περί καταλληλότητας των εν λόγω μέτρων, υπενθυμίζεται ότι αυτά μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλα για την επίτευξη του προβαλλόμενου σκοπού μόνον εφόσον υπαγορεύονται πράγματι την επίτευξή του κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό [πρβλ. αποφάσεις της 8ης Σεπτεμβρίου 2009, *Liga Portuguesa de Futebol Profissional και Bwin International*, C-42/07, EU:C:2009:519, σκέψη 61, και της 6ης Οκτωβρίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Τριτοβάθμια εκπαίδευση), C-66/18, EU:C:2020:792, σκέψη 178].
- 142 Όπως και στην περίπτωση μέτρων κρατικής προελεύσεως, απόκειται σε αυτόν που έλαβε τα επίμαχα μη κρατικά μέτρα να αποδείξει ότι πληρούνται σωρευτικώς οι δύο αυτές προϋποθέσεις [πρβλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 21ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Κύπρου, C-515/14, EU:C:2016:30, σκέψη 54, και της 18ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Διαφάνεια των οργανώσεων), C-78/18, EU:C:2020:476, σκέψη 77].
- 143 Επομένως, εν προκειμένω, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αν οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες της URBSFA πληρούν τις εν λόγω προϋποθέσεις, λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν οι διάδικοι.
- 144 Τούτου δοθέντος, πρέπει να υπομνησθεί, πρώτον, ότι, λαμβανομένου υπόψη τόσο του κοινωνικού και εκπαιδευτικού ρόλου του αθλητισμού, που αναγνωρίζεται στο άρθρο 165 ΣΛΕΕ, όσο και, γενικότερα, της ιδιαίτερης σημασίας του αθλητισμού στην Ένωση, την οποία έχει επανειλημμένως επισημάνει το Δικαστήριο, ο σκοπός που συνίσταται στην ενθάρρυνση της πρόσληψης και κατάρτισης νέων επαγγελματιών ποδοσφαιριστών συνιστά θεμιτό σκοπό γενικού συμφέροντος (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψη 106, και της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 39).
- 145 Όσον αφορά, δεύτερον, το κατά πόσον κανόνες όπως οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι κατάλληλοι για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, επισημαίνεται, κατ' αρχάς, ότι ο σκοπός αυτός μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις και υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να δικαιολογήσει μέτρα τα οποία, μολονότι δεν έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να διασφαλίζουν, κατά τρόπο βέβαιο και εκ των προτέρων ποσοτικώς μετρήσιμο, αύξηση ή εντατικοποίηση της πρόσληψης και κατάρτισης νέων ποδοσφαιριστών, είναι εντούτοις ικανά να δημιουργήσουν πραγματικά και σημαντικά κίνητρα προς την κατεύθυνση αυτή (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, σκέψεις 108 και 109, και της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψεις 41 έως 45).

- 146 Εν συνεχεία, παρατηρείται ότι, στο μέτρο που κανόνες όπως οι επίμαχοι στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνες της URBSFA επιβάλλουν στους επαγγελματικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους που επιθυμούν να μετέχουν σε διασυλλογικές ποδοσφαιρικές διοργανώσεις της ως άνω ομοσπονδίας την υποχρέωση να περιλαμβάνουν στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών τους και να δηλώνουν στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό νέων ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί από σύλλογο υπαγόμενο στην εν λόγω ομοσπονδία, όποιος και αν είναι ο σύλλογος αυτός, θα πρέπει να ελεγχθεί από το αιτούν δικαστήριο η ικανότητά τους να διασφαλίζουν την επίτευξη του σκοπού που συνίσταται στην ενθάρρυνση της πρόσληψης και κατάρτισης νέων ποδοσφαιριστών σε τοπικό επίπεδο λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των κρίσιμων στοιχείων.
- 147 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να συνεκτιμήσει το γεγονός ότι, εξομοιώνοντας όλους τους νέους ποδοσφαιριστές που έχουν καταρτισθεί από οιονδήποτε σύλλογο ο οποίος είναι μέλος της οικείας εθνικής ποδοσφαιρικής ομοσπονδίας, οι εν λόγω κανόνες ενδέχεται να μην αποτελούν πραγματικά και σημαντικά κίνητρα για ορισμένους από τους συλλόγους αυτούς, ιδίως εκείνους που διαθέτουν σημαντικούς οικονομικούς πόρους, για να προσλάβουν νέους ποδοσφαιριστές με σκοπό να τους καταρτίσουν οι ίδιοι. Αντιθέτως, η πολιτική πρόσληψης και κατάρτισης, ως προς την οποία το Δικαστήριο έχει ήδη επισημάνει τον δαπανηρό, μακροπρόθεσμο και αβέβαιο για τον οικείο σύλλογο χαρακτήρα της (πρβλ. απόφαση της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 42), εξομοιώνεται με την πρόσληψη νέων ποδοσφαιριστών που έχουν ήδη καταρτισθεί από οποιονδήποτε άλλο σύλλογο ο οποίος είναι επίσης μέλος της συγκεκριμένης ομοσπονδίας, ανεξαρτήτως της έδρας του άλλου αυτού συλλόγου εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της εν λόγω ομοσπονδίας. Ακριβώς, όμως, αυτή η σε τοπικό επίπεδο επένδυση στην κατάρτιση νέων ποδοσφαιριστών, ιδίως όταν πραγματοποιείται από μικρούς συλλόγους, ενδεχομένως σε συνεργασία με άλλους συλλόγους της ίδιας περιοχής, πιθανώς με διασυννοριακή διάσταση, αποτελεί το στοιχείο που συμβάλλει στην εκπλήρωση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής λειτουργίας του αθλητισμού (πρβλ. απόφαση της 16ης Μαρτίου 2010, *Olympique Lyonnais*, C-325/08, EU:C:2010:143, σκέψη 44).
- 148 Τρίτον, πρέπει να εξεταστεί, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 131 και 132 της παρούσας απόφασης, ο αναγκαίος και αναλογικός χαρακτήρας των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης κανόνων, ιδίως του ελάχιστου αριθμού «ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί στην ημεδαπή», ο οποίος πρέπει να περιλαμβάνονται στον κατάλογο ποδοσφαιριστών των συλλόγων και να δηλώνονται στο φύλλο αγώνα, δυνάμει των κανόνων αυτών, σε σχέση με τον συνολικό αριθμό ποδοσφαιριστών που πρέπει να περιλαμβάνονται στο έμπυχο δυναμικό των συλλόγων και να δηλώνονται στο φύλλο αγώνα.
- 149 Το σύνολο των στοιχείων τα οποία μνημονεύονται στις προηγούμενες σκέψεις της παρούσας απόφασης και, κατά περίπτωση, των λοιπών στοιχείων τα οποία το αιτούν δικαστήριο μπορεί να κρίνει κρίσιμα υπό το πρίσμα της παρούσας απόφασης θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εμπειριστατωμένης και σφαιρικής εκτίμησης εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου, λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων και των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισαν ή πρόκειται να προσκομίσουν οι διάδικοι της κύριας δίκης.
- 150 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, κατά το μέρος που αφορούν το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο αυτό έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε κανόνες θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε εθνικό επίπεδο οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό

ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της ένωσης αυτής, εκτός αν αποδεικνύεται ότι οι συγκεκριμένοι κανόνες είναι κατάλληλοι να διασφαλίσουν, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, την επίτευξη του σκοπού ο οποίος συνίσταται στην ενθάρρυνση, σε τοπικό επίπεδο, της προσλήψεως και καταρτίσεως νέων επαγγελματιών ποδοσφαιριστών και ότι δεν βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρου.

V. Επί των δικαστικών εξόδων

- 151 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε κανόνες, θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και εφαρμοζόμενους τόσο από την εν λόγω ένωση όσο και από τις εθνικές ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες που είναι μέλη της, οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί είτε από τον ίδιο τον σύλλογο είτε εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της εθνικής ομοσπονδίας της οποίας είναι μέλος ο εν λόγω σύλλογος, καθώς και σε κανόνες θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε εθνικό επίπεδο οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της συγκεκριμένης ένωσης, σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται, αφενός, ότι οι εν λόγω αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και, αφετέρου, ότι έχουν είτε ως αντικείμενο είτε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των επαγγελματιών ποδοσφαιρικών συλλόγων, εκτός αν, στη δεύτερη από τις ως άνω περιπτώσεις, αποδεικνύεται, με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία, ότι δικαιολογούνται από την επιδίωξη ενός ή πλειόνων θεμιτών σκοπών και ότι είναι απολύτως αναγκαίες προς τούτο.
- 2) Το άρθρο 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι τέτοιες αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων δύνανται να εξαιρεθούν από την εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, σε περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνεται ότι αντιβαίνουν στη δεύτερη αυτή διάταξη, μόνον εφόσον αποδεικνύεται, με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία, ότι πληρούνται όλες οι απαιτούμενες προς τούτο προϋποθέσεις.
- 3) Το άρθρο 45 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε κανόνες θεσπισθέντες από ένωση υπεύθυνη για τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών διοργανώσεων σε εθνικό επίπεδο οι οποίοι επιβάλλουν σε κάθε σύλλογο που μετέχει στις διοργανώσεις αυτές να εγγράφει στον κατάλογο των ποδοσφαιριστών του και να δηλώνει στο φύλλο αγώνα έναν ελάχιστο αριθμό ποδοσφαιριστών που έχουν καταρτισθεί εντός της περιφέρειας δικαιοδοσίας της ένωσης αυτής, εκτός αν αποδεικνύεται ότι οι συγκεκριμένοι κανόνες είναι κατάλληλοι να διασφαλίσουν, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, την επίτευξη του σκοπού ο οποίος

συνίσταται στην ενθάρρυνση, σε τοπικό επίπεδο, της προσλήψεως και κατάρτισεως νέων επαγγελματιών ποδοσφαιριστών και ότι δεν βαίνουν πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού αυτού μέτρου.

(υπογραφές)